

11. SIMPOZIJ
ETNOLOGOV
KONSERVATORJEV

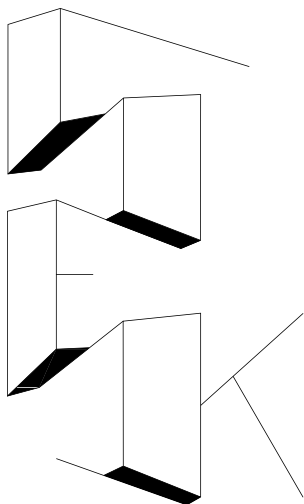
Republike Bosne in
Hercegovine
Republike Hrvaške
Republike Severne
Makedonije
Republike Slovenije
Republike Srbije

Knjižica
povzetkov

Izzivi varstva kulturne dediščine v luči Farske konvencije

Maribor,
8. - 10. oktober 2025

II. SIMPOZIJ
ETNOLOGOV
KONSERVATORJEV

Republike Bosne in
Hercegovine
Republike Hrvaške
Republike Severne
Makedonije
Republike Slovenije
Republike Srbije

Knjižica
povzetkov

*Izzivi
varstva
kulturne
dediščine v
luči Farske
konvencije*

In memoriam
Dušan Strgar

Maribor,
8. - 10. oktober 2025

II. SIMPOZIJ ETNOLOGOV KONSERVATORJEV

Republike Bosne in Hercegovine, Republike Hrvaške, Republike Severne Makedonije, Republike Slovenije in Republike Srbije

Naslov:	Izzivi varstva kulturne dediščine v luči Farske konvencije
Kraj:	Maribor
Datum:	8. – 10. oktober 2025
Organizatorji:	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije Območna enota Maribor
Pokrovitelji:	Mestna občina Maribor
Sponzorji:	Kraft&Werk d.o.o. Zavod za turizem Maribor
Organizacijski odbor XI. SEK-a:	Ana Mlinar, Zagreb Krešimir Mijakovac, Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Slavonski Brod mr. sc. Dušan Štepec, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, vodja Območne enote Novo mesto doc. dr. sc. Neža Čebren Lipovec, Oddelek in Inštitut za arheologijo in dediščino, Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem izv. prof.dr.sc. Sanja Lončar, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu Svjetlana Kurelac, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, vodja Območna enota Maribor Suzana Vešligaj, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Maribor
Grafično oblikovanje:	Kraft&Werk
Tisk:	UPRINT grafične storitve in trgovina d.o.o.
Podlaga za logotip je konstrukcijski vokalni del značilne gradnje lesenih stavb. Ideja:	Dušan Strgar in Ana Mlinar.
Fotografija na naslovnici:	Maribor – Sodni stolp, Alenka Zupan, 2021.

Vsebina

Program	8
---------	---

Povzetki	12
----------	----

14	Ana Mlinar Slovar
----	-----------------------------

15	Neža Čebren Lipovec Predvidevanja o prihodnosti etnologije in antropologije v konservatorstvu stavbne dediščine
----	---

16	Vito Hazler Dediščina za javnost in javnost za dediščino
----	--

17	Ana Sibinović Zalog za budućnost kulturnog nasleđa Beograda – projekti namenjeni mladima
----	--

18	Damir Hadžić Farska konvencija i rekonstrukcija kulturnog nasljeđa: Studija slučaja stari most u Mostaru
----	--

19	Ivana Ranković Miladinović Implementacija principa Faro konvencije kroz primere radionica za decu – Kako čuvamo kulturno nasleđe?
----	---

19	Nenada Karamijalković Odnos prema kulturnom nasleđu osmanske provenijencije u Šumadiji i Pomoravlju – istorijski i recentni izazovi
----	---

20	Filip Đinđić Izgradnja nautičke marine u Sv. Filipu i Jakovu i utjecaj na kulturnu baštinu – taman (dark heritage) il teška (difficult heritage) baština?
----	---

21	Marija Dragišić Far away from „Faro”
----	--

22	Predrag Vukasinović Uticaj Faro konvencije saveta Evrope o vrednosti kulturnog nasleđa za društvo na zakonodavstvo Srbije – uporedna analiza
----	--

23	Ana Radovanac Živanov Saradnja lokalne zajednice i institucije u zaštiti i interpretaciji nepokretnog kulturnog nasleđa – centar sela Perlez
----	--

24	Saša Roškar Počitniški zaselki na Veliki planini – čigava dediščina?
----	--

25	Milica Tomić Majinička vodenica- objekat koji će služiti celom selu
----	---

26	Jerneja Ferlež Etnološko konservatorstvo v urbanem okolju ali stanovalci iz Masarykove ulice kot dediščinska skupnost
----	---

27	Sanja Lončar, Petra Kelemen Drvena arhitektura kao zajednički resurs: primjena načela Faro konvencije u dokumentiranju i vidljivosti ugrožene središnje Hrvatske
28	Rajko Muršič Dediščinske skupnosti, lokalne skupnosti in lokalna samouprava v varovanju kulturne dediščine: Trate, njena dediščina in skupnosti
29	Sonja Bezjak Muzej norosti: primer uporabe Konvencija Faro v praksi
30	Estela Radonjić Živkov Autentičnost u narodnom graditeljstvu: izazovi primente teorijskih načela u praksi rekonstrukcije
31	Eda Belingar Dileme pri rekonstrukcijah etnoloških spomenikov
32	Jelena Munjić Konzervatorsko – restauratorski radovi na crkvi brvanri Svetog arhangela Mihaila u Rači
33	Sanja Acalija, Iva Prolić „Dubrovački šudar / Dumanjski ubručič“ rekonstrukcija i revitalizacija domaće svilene marame.
34	Dušan Štepec, Judita Podgornik Ali je kaj trden most? Vprašanja rekonstrukcij lesenih mostov na reki Krki
35	Nataša Ūlen Rekonstrukcije počitniških objektova 19. in 20. stoletja na Bledu s primeri iz konzervatorske prakse
36	Suzana Vešligaj Kako je Zidanica Zgornje Vrtnice 3 postala »Hiša 1624«
37	Andrea Manzoni, Tea Rosić Naselje Kotor pokraj Crikvenice – izazovi zaštite i očuvanja
38	Leda Šiling, Adel Grbić Ludaši Istorijat i podizanje svesti o značaju etnoloških objekata za skladištenje žitarica
39	Mirela Ravas Kuća za kuće – Centar za zemljanu arhitekturu „Mokoš“
40	Victoria Momeva Altiparmakovska Pekmez Pazar i okolniti čaršii vo Bitola
41	Karolina Lukač Ostavština brodskih Židova – židovsko groblje u Slavonskom Brodu i simbolika motiva na grobnim spomenicima
42	Ljubica Dimitrijević Digitalizacija kao alat za zaštitu i prezentaciju kulturnog nasleđa: primer informacionog sistema nepokretnih kutlurnih dobara u Srbiji
43	Božidar Maslinko Epitafite od Bukovski grobišta - kako nedvižni svedoci i nositeli na etno-kulturni identiteti

Program

Republika
Slovenija, Maribor
8. 10. - 10. 10.
2025 Sodni stolp

Izzivi varstva kulturne dediščine v luči Farske konvencije

1. DAN - 8. 10. 2025

9:00 -
9:30

Registracija udeležencev

Odprtje posveta s pozdravnimi nagovori:

- g. Aleksander Saša Arsenovič, župan občine Maribor
- g. Matevž Čelik Vidmar, državni sekretar, Ministrstvo za kulturo RS
- g. Jernej Hudolin, generalni direktor ZVKDS
- g. Tomislav Petrincec, direktor Uprave za varstvo kulturne dediščine, Ministrstvo za kulturo in medije Republike Hrvaške
- ga. Svjetlana Kurelac, vodja ZVKDS OE Maribor

9:30 -
10:45

In memoriam:

- Dušan Strgar
- Janez Mikuž
- Miljenko Domijan
- Ana Mlinar: Kratka predstavitev SEKa
- Jasna Popović: Informacije o zborniku SEK X
- Ana Mlinar: Rječnik/Rječnik/Rečnik/Slovar/Rečnik
- Dušan Štepec: Mednarodni sporazum o sodelovanju

Podelitev plaket in zahval sodelujočim pri organizacijah simpozijev

10:45 -
11:00

Odmor

M: Andrejka Ščukovt
in Nenad Karamijalković

1. TEMATSKI SKLOP – 1. del

Teorija in praktične izkušnje implementacije Faro konvencije v vsakdanji konservatorski praksi

11:00 -
11:15

Neža Čebren Lipovec

Predvidevanja o prihodnostih etnologije in antropologije v konservatorstvu stavbne dediščine

11:15 -
11:30

Vito Hazler

Dediščina za javnost in javnost za dediščino

11:30 -
11:45

Ana Sibinović

Zalog za budućnost kulturnog nasleđa Beograda – projekti namenjeni mladima

11:45 -
12:00

Damir Hadžić

Farska konvencija i rekonstrukcija kulturnog naslijeđa: Studija slučaja stari most u Mostaru

12:00 -
12:15

Ivana Ranković Miladinović

Implementacija principa Faro konvencije kroz primere radionica za decu –
Kako čuvamo kulturno nasleđe?

12:15 -
12:45

Diskusija

*Organizator si pridružuje pravico do manjših sprememb v programu

12:45 -
14:00

Kosilo

M: Sanja Lončar
in Vito Hazler

1. TEMATSKI SKLOP – 2. del

14:00 -
14:15

Nenad Karamijalković

Odnos prema kulturnom nasleđu osmanske provenijencije u Šumadiji i Pomoravlju – istorijski i recentni izazovi

14:15 -
14:30

Filip Đinđić

Izgradnja nautičke marine u Sv. Filipu i Jakovu i utjecaj na kulturnu baštinu-tamna (dark heritage) ili teška (difficult heritage) baština?

14:30 -
14:45

Marija Dragišić

Far away from „Faro”

14:45 -
15:00

Predrag Vukašinić

Uticao Faro konvencije saveta Evrope o vrednosti kulturnog nasleđa za društvo na zakonodavstvu Srbije – Usporedna analiza

15:00 -
15:15

Ana Radovanac Živanov

Saradnja lokalne zajednice i institucije u zaštiti i interpretaciji nepokretnog kulturnog nasleđa – centar sela Perlez

15:15 -
15:30

Diskusija

15:30 -
15:45

Odmor

M: Damir Hadžić
in Mirela Ravas

1. TEMATSKI SKLOP – 3. del

15:45 -
16:00

Saša Roškar

Počitniški zaselci na Veliki planini – čigava dediščina?

16:00 -
16:15

Milica Tomić

Majinička vodenica- objekat koji će služiti celom selu

16:15 -
16:30

Andrea Manzoni in Tea Rosić

Naselje Kotor pokraj Crikvenice – izazovi zaštite i očuvanja rekonstrukcije

16:30 -
16:45

Sanja Lončar in Petra Kelemen

Drvena arhitektura kao zajednički resurs: primjena načela Faro konvencije u dokumentiranju i vidljivosti ugrožene baštine središnje Hrvatske

16:45 -
17:00

Rajko Muršič

Dediščinske skupnosti, lokalne skupnosti in lokalna samouprava v varovanju kulturne dediščine: Trate, njena dediščina in skupnost

17:00 -
17:15

Sonja Bezjak

Muzej norosti: primer uporabe konvencije Faro v praksi

17:15 -
17:45

Diskusija

17:45 -
18:00

Odmor

18:00 - **Ogled zbirke v Umetnostni galeriji Maribor**
19:30

20:00 - **Večerja**

2. DAN - 9. 10. 2025

8:30 - **Registracija**
9:00

M: Krešimir Mijakovac
in Neža Čebren Lipovec

2. TEMATSKI SKLOP – 1. del
Vprašanje rekonstrukcij pri obnovi dediščine

9:00 - **Božidar Maslinko**
9:15 Epitafite od Bukovski grobišta - kako nedvižni svedoci in nositeli na etno-kulturni ideniteti

9:15 - **Eda Belingar**
9:30 Dileme pri rekonstrukcijah etnoloških spomenikov

9:30 - **Jelena Munjić**
9:45 Konzervatorsko – restauratorski radovi na crkvi brvnari svetog arhangela Mihaila u Rači

9:45 - **Sanja Acalija in Iva Prolić**
10:00 »Dubrovački šudar/Dumanjski ubručić“ rekonstrukcija i revitalizacija domaće svilene marame

10:00 - **Diskusija**
10:15

10:15 - **Odmor**
10:30

M: Filip Đindić
in Saša Roškar

2. TEMATSKI SKLOP – 2. del

10:30 - **Dušan Štepec in Judita Podgornik**
10:45 »Ali je kaj trden most« – Vprašanja rekonstrukcij lesenih mostov na reki Krki

10:45 - **Nataša Ūlen**
11:00 Rekonstrukcije počitniških objektov 19. in 20. stoletja na Bledu s primeri iz konservatorske prakse

11:00 - **Suzana Vešligaj**
11:15 Kako je Zidanica Zgornje Vrtiče 3 postala »Hiša 1624«

11:15 - **Estela Radonjić Živkov**
11:30 Autentičnost u narodnom graditeljstvu: izazovi primene teorijskih načela u praksi

11:45 - **Diskusija**
12:00

12:00 - **Odmor**
12:15

13:00 - 17:00	Strokovna ekskurzija z ogledom obnovljenega spomenika Zgornje Vrtiče Zidanica Zgornje Vrtiče 3
19:00	Koncert v Sodnem stolpu
3. DAN - 10. 10. 2025	
M: Estela Radonjić Živkov in Rajko Muršič	3. TEMATSKI SKLOP Aktualni izzivi iz konservatorske teorije in prakse – izobraževanje, interpretacija, digitalizacija, raziskave ...
9:00 - 9:15	Leda Šiling in Adel Grbić Ludaši Istorijat i podizanje svesti o značaju etnoloških objekata za skladištenje žitarica
9:15 - 9:30	Mirela Ravas, Gabriela Lozano Vranić in Jasna Zmaić Kuća za kuće – Centar za zemljanu arhitekturu „Mokoš“
9:30 - 9:45	Viktorija Momeva Altiparmakovska Pekmez Pazar i okolniti čarš2 vo Bitola
9:45 - 10:00	Karolina Lukač Ostavština brodskih Židova – židovsko groblje u Slavonskom Brodu i simbolika motiva na grobnim spomenicima
10:00 - 10:15	Ljubica Dimitrijević Digitalizacija kao alat za zaštitu in prezentaciju kulturnog nasleđa: primer informacionog sistema nepokretnih kulturnih dobara u Srbiji
10:15 - 10:30	Jerneja Ferlež Etnološko konservatorstvo v urbanem okolju ali stanovalci iz Masarykove ulice kot dediščinska skupnost
10:30 - 10:45	Diskusija
10:45 - 11:00	Odmor
M: Estela Radonjić Živkov, Damir Hadžić, Ana Mlinar in Dušan Štepec	11:00 - 12:00 Oblikovanje zaključkov
12:15 - 16:00	Strokovno vodenje po Mariboru s poudarkom na obnovi obrežja Drave, Minoritskega samostana in Žičkega dvora, ki se zaključi z ogledom Muzeja stare trte in pogostitvijo v Hiši stare trte

Povzetki

Ana Mlinar,
etnologinja,
konzervatorica viša stručna
savjetnica (u mirovini)
E: ana.mlinarica@gmail.com

Rječnik/Rječnik/Rečnik/ Slovar/Rečnik

Rad na pripremi peterojezičnog rječnika najčešće korištenih riječi u zaštiti graditeljske baštine zemalja sudionica Simpozija etnologa konzervatora i drugih baštinskih djelatnika: BiH, Hrvatske, Sjeverne Makedonije, Slovenije i Srbije

Ključne riječi: termini u
tradicijom graditeljstvu,
materijali, tehnika

Izradu rječnika potaknuli su komentari sudionika SEK-ova da se inače razumijemo zbog velikog broja internacionalnih riječi, ali da ima i nepoznatih. Iako su nam jezici u genetskoj srodnosti, velikoj leksičkoj podudarnosti, sličnog fonološkog sustava, neki pojmovi su različiti. Generacije školovane nakon 1990.-e .g., nisu učile jezike drugih republika, a kontakti su smanjeni. Nepoznate riječi stvaraju prepreku u razumijevanju ili, ako su asocijativne, odvede nas u pogrešan smjer, do krive informacije. Slovenska sintagma „stenska poslikava“, ne znači slikarije na stijenama/špiljama (prva asocijacija na ostala 4 jezika), nego zidni oslik. Šašavac (srpski) ne označava nekoga nestašnoga, nego je naziv za konstruktivni stropni element. Da izbjegnemo nerazumijevanje, pokrenuli smo izradu priručnog rječnika, dvjestotinjak najčešće korištenih riječi u zaštiti graditeljske baštine i opće komunikacije.

Rječnik je rađen na temelju književnog standarda svake zemlje, ne na dijalektu neke regije ili kraja. Metodologiju rada smo temeljili na postojećoj literaturi, komparativnom metodom. Koristili smo minimalni broj riječi kao naprimjer skramba (slo.) = ostava, pomoćna zgrada. Nastojali smo navesti riječi koje su asocijativne, ali u pogrešnom smjeru, naprimjer streha (slo.) = krov, a u drugim jezicima je izbačeni dio krovšta iznad pročelja, suha veza. U perspektivi se rječnik može nadopunjavati crtežima i fotografijama, te koristiti po modelu ključne riječi u digitalnom obliku. Može se tiskati kao prilog Zbornika SEK-a 1.

„Naših“ termina uglavnom nema na Internetu. Rječnik je potreban zbog proširenja broja zemalja sudionica. Dušanka Stanković i ja na SEK-u u Šibeniku smo započele, a članovi radnog tima, u dva ciklusa, nadopunili terminima koji se koriste u njihovoj zemlji te prijevodima. Na rječniku su radili: Nermina Mujezinović (za bosansko-hercegovački jezik), Ana Mlinar, (za hrvatski), Viktorija Momeva Altiparmakovska (za makedonski), Andrejka Šćukovt (za slovenski), Dušanka Stanković (za srpski jezik). U proljeće 2024 .g. sa Dušanom Strgarom i Dušanom Štepecom sam revidirala unesene termine. Cilj je bolje razumijevanje referata na Simpoziju i kasnijim kontaktima. Ako je barijera manja, bit ćemo sigurniji u komunikaciji i lakše se upustiti u suradnju.

Predvidevanja o prihodnosti etnologije in antropologije v konservatorstvu stavbne dediščine

doc. dr. Neža Čebtron Lipovec

Oddelek za arheologijo in
dediščino, Fakulteta za
humanistične študije, Univerza
na Primorskem

E: neza-cl@fhs.upr.si

Ključne besede: dediščinski
študiji, etnologija,
konservatorstvo, participacija,
antropocen

Dediščina, razumljena kot „preteklost, ki je mobilizirana za potrebe sedanjosti“, torej kot „kulturni proces pripisovanja pomenov snovnim in nesnovnim dobrinam iz preteklosti“ nas kot stroko postavlja pred velike izzive v luči sodobnih, hitro menjujočih se razmer. V prispevku se bomo posvetili nekaterim ključnim trendom razvoja konservatorske stroke, ki so bili prepoznani na mednarodnem strokovnem in znanstvenem podiju, ter hkrati opazovali, kakšno vlogo v tem ima in bi lahko imeli etnologija in antropologija. Kaj pomeni antropocen danes za konservatorstvo v času, ko se naravno okolje in družbene razmere spreminjajo hitreje, kot jih uspemo predvideti? V razmisleku se bomo naslonili na nedavno študijo mednarodnega centra ICCROM o prihodnosti dediščine ter štirim scenarijem te prihodnosti, s poudarkom na vlogi „skromnega eksperta“ ter „zavzetega konservatorstva“, učinkom večdeležniškega pristopa in participacije ter pomena različnih časovnosti in „počasnega spomina“.

Dediščina za javnost in javnost za dediščino

Ključne besede: obnova
kulturnega spomenika,
udeležbe lastnikov,
sodelovanje interesnih
skupnosti, konservatorski
nadzor, programske sheme,
spremljanje stanja (monitoring)

V slovenski spomeniškovarstveni praksi so etnologi konservatorji zastopani že pol stoletja. V dejavnosti so etnologe sprva sprejemali za nosilce varstva nepremične etnološke dediščine oziroma ljudskega stavbarstva. Z razširitvijo zanimanja matične etnologije od večinskega ljudskega na vse družbene in poklicne skupine v 60. letih 20. stoletja so možnosti razširjenega obravnavanja kulture in načina življenja učinkovito izkoristili tudi etnologi konservatorji, ki so od konca 70. let 20. stoletja poleg ljudske kulture obravnavali tudi načine življenja ter predvsem materialno kulturo vrste drugih socialnih in poklicnih skupin.

S temi metodološkimi spremembami so se uveljavile tudi nove metode dela etnologov konservatorjev, ki se več niso osredotočali zgolj na strokovno varstveno delovanje ampak so se vse bolj vključevali tudi javno delovanje izven matične institucije še zlasti v primerih fizičnih obnov in novih programskih usmeritev obnovljenih kulturnih spomenikov. Tako so se vse pogosteje vključevali v delovanje različnih interesnih združenj, ki so sodelovale pri fizični obnovi kulturnih spomenikov in njihovem vključevanju v javno življenje in predvsem turistično ponudbo.

V več spomeniškovarstvenih praksah so se prav zaradi angažiranosti etnologov (nevede) izvajale nekatere dejavnosti, ki so zelo blizu načelom 199 Okvirna konvencija Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo, ki je poznana kot Farska konvencija. Že leta 1988 je bilo izvedenih nekaj interdisciplinarno zasnovanih raziskav ter operativnega varstva kulturne in naravne dediščine (npr. Logarska dolina), s tesnim sodelovanjem lokalnega prebivalstva. V več primerih je potekalo aktivno vključevanje lastnikov in interesnih združenj v obnovo (Kavčnikova domačija, Skomarska hiša, Juneževa domačija, Kroflnov mlin) in izgradnjo muzejev na prostem (Muzej na prostem Rogatec). Izoblikovale so se učinkovite konservatorske in upraviteljske prakse, ki so bile mejnik v dotakratnem vključevanju dediščine na novo življenjsko pot. Na tak način je zainteresirana javnost dediščino razumevala mnogo bolj za svojo in jo je obravnavala kot kulturno identiteto svojega življenjskega okolja in zato primerno za različne oblike turistične ponudbe.

Zalog za budućnost kulturnog nasleđa Beograda – projekti namenjeni mladima

Ana Sibinović,
viši konzervator,
dipl. etnolog - antropolog

Zavod za zaštitu spomenika
kulture grada Beograd

E: ana.sibinovic@
beogradskonasledje.rs

Ključne reči: prezentacija,
popularizacija, kulturno
nasleđe i znanje, projekti za
mlade, android aplikacija

Pored svoje osnovne delatnosti Zavod za zaštitu spomenika kulture grada Beograda od svog osnivanja ulaže napore da na što vidljiviji način prezentuje i popularizuje kulturna dobra na teritoriji 17 beogradskih opština i tim putem podigne svest o važnosti očuvanja kulturne baštine kod svakog pojedinca. Bogato i brojno spomeničko nasleđe prezentuje se i popularizuje kroz priređivanja izložbi, monografija, studija, kataloga i naučnog časopisa koji izlazi svake godine.

Faro konvencija u okviru Kulturnog nasleđa i znanja pod Članom 13, otvara mogućnost uključivanja elemenata kulturnog nasleđa u nastavne programe na svim nivoima obrazovanja, ne nužno kao zaseban nastavni predmet, već kao plodan izvor proučavanja u okviru drugih predmeta, zatim podsticanje trajne profesionalne obuke i razmenu znanja i veština, kako u okviru obrazovnog sistema, tako i izvan njega. Upravo je Zavod za zaštitu spomenika kulture grada Beograda prepoznao Faro Konvenciju kao polje za pronalaženje zajedničkog delovanja u oblasti kulturnog nasleđa iznedrivši dva projekta koja su pružila priliku za učešće mladih srednjoškolaca i osnovnoškolaca, da putem dodatne edukacije i kroz istraživanja identifikuju zajedničke vrednosti prema kulturnom nasleđu. Cilj rada je, da predstavi dva projekta i ukaže na njegove dosadašnje desetogodišnje rezultate i predstavi metodologiju rada na njima. „Beokul gradska tura“ namenjen srednjoškolcima i „Nasleđe za decu“ namenjen predškolskom uzrastu i uzrastu nižih razreda osnovne škole je, da bude prepoznat u širem obrazovnom sistemu kao model edukacije o nepokretnoj kulturnoj baštini, kako bi se postavili zdraviji temelji odnosa budućih generacija prema istorijskoj i urbanoj prošlosti grada.

Damir Hadžić, dr. sci. dipl.
ing. arh.

UNICEF Bosna i Hercegovina

E: damirexam@gmail.com

Ključne riječi: Farska
konvencija, kulturno naslijeđe,
Stari Most Mostar, baštinske
zajednice, post-konfliktna
rekonstrukcija, društvena
rekonstrukcija, Bosna i
Hercegovina, UNESCO

Farska konvencija i rekonstrukcija kulturnog naslijeđa: studija slučaja stari most u Mostaru

Konvencija iz Fara stoji kao pionirski okvir u zaštiti kulturnog naslijeđa, naglašavajući odnos između ljudi i njihovog kulturnog okruženja izvan pukog fizičkog očuvanja. Ova sveobuhvatna analiza ispituje kako se principi Konvencije manifestiraju u post-konfliktnoj rekonstrukciji naslijeđa, posebno kroz amblematski slučaj Mostarskog Starog mosta. Rekonstrukcija ovog osmanlijskog remek-djela predstavlja više od arhitektonske restauracije, ona utjelovljuje složenu međuigru između naslijeđa, identiteta i pomirenja u podijeljenim društvima. Analizirajući proces uništenja mosta, rekonstrukcije i naknadnu simboliku kroz objektiv Faro konvencije, ovaj članak osvjetljava evoluirajuće razumijevanje kulturnog naslijeđa kao dinamične sile za društvenu koheziju i održivi razvoj. Iako je rekonstrukcija mosta u Mostaru (1998-2004) prethodila stupanju na snagu Farske konvencije (2011), projekat je utjelovio mnoge principe koji će kasnije biti kodificirani u ovom revolucionarnom dokumentu. Ovaj vremenski odnos ilustrira kako je Faro konvencija formalizirala nove najbolje prakse u upravljanju naslijeđem, umjesto stvaranja potpuno novih pristupa.

Implementacija principa Faro konvencije kroz primere radionica za decu – Kako čuvamo kulturno nasleđe?

Ivana Ranković Miladinović

konzervator-istraživač viši
stručni saradnik,
istoričar umetnosti

Republički zavod za zaštitu
spomenika kulture, Beograd

E: [ivana.ranković-miladinović@
heritage.gov.rs](mailto:ivana.ranković-miladinović@heritage.gov.rs)

Ključne reči: Faro konvencija,
implementacija, edukacija,
angažovanje, kulturno nasleđe

Faro konvencija je odličan alat za očuvanje kulturnog nasleđa koji je pružen državama potpisnicima uz pomoć kojeg su institucionalne prakse trebale da budu osnažene i prožete društvenom angažovanošću. Situacija u praksi, konkretno u Srbiji ne poznaje česte primere primene i korišćenja „Faro“ primera. Problemi su sistemskog karaktera, te je neretko i samim konzervatorima teško, da prihvate činjenicu, da kulturno nasleđe nisu samo objekti i prostori, već ljudi i njihova svest da poimaju šta je za njih kulturno nasleđe i zbog čega im je ono važno i da zapravo kulturu i identitet čine prožimanje zajednica i kulturnog nasleđa.

Angažovanje i edukacija građana, su teme koje imaju presudan značaj za što bolju implementaciju Faro konvencije u očuvanju i shvatanju značaja kulturnog nasleđa za društvo. Iako se angažovanje građana i edukacija često tretiraju kao zasebne teme, u ovom radu koji je rezultat prakse ih ne možemo razdvojiti, to su isprepletani procesi koji se međusobno podržavaju i podstiču.

Kroz rad će biti predstavljena edukativna praksa Republičkog zavod za zaštitu spomenika kulture namenjena deci školskog uzrasta, koja se pokazala kao dobro rešenje za angažovanje lokalnih zajednica u procesima koji se tiču očuvanja kulturnog nasleđa. Biće analizirani primeri radionica *Kako čuvamo kulturno nasleđe*, koje su održane u različitim administrativnim tipovima naselja (grad i selo) i multi etničkim sredinama sa kulturnom baštinom koja je na Listi svetske baštine i onom koja ima lokalni značaj. Opšti zaključak koji će se izvesti je taj, da je društvena vrednost baštine jedan od najvažnijih pojmova valorizacije koji baštini daje „život“ ali je neophodno i istaći da nadu za bolji i pravičniji suživot u budućnosti predstavlja „aktivno odrastanje“ sa baštinom.

Nenad Karamijalković,
diplomirani etnolog-antropolog

konzervator-istraživač, kustos
i arhivista

Zavod za zaštitu spomenika
kulture Kragujevac

E: nkaramijalkovic@gmail.com

Odnos prema kulturnom nasleđu osmanske provenijencije u Šumadiji i Pomoravlju – istorijski i recentni izazovi

Ključne reči: osmansko kulturno
nasleđe, Šumadija i Pomoravlje,
ambivalentan odnos, savremeni
problemi zaštite

Rad predstavlja deskripciju odnosa prema osmanskom spomeničkom nasleđu u Šumadiji i Pomoravlju u protekla dva veka (od začetka borbe za oslobođenje 1804. do aktuelnog povesnog trenutka), sa posebnim osvrtom na analizu ambivalentnog odnosa lokalne zajednice prema pomenutom nasleđu – kako one stručne, tako i laičke – uključujući refleksiju istog na savremene pokušaje obnove i revitalizacije osmanske kulturne baštine u Srbiji. Tu refleksiju rad posmatra u kontekstu „Faro konvencije“, koju je Republika Srbija ratifikovala 2009. godine.

Srpsko kulturno nasleđe stvarano na viševjekovnoj raskrsnici civilizacija ogleda se u brojnim spomenicima bogate istorijske baštine. Tragovi različitih kultura vidljivi su i danas – iz praistorije, antičkog doba, srednjeg veka, pa sve do modernih vremena. Kulturne brazde brojnih naroda i tradicija prepoznatljive su u srpskoj muzici, nauci, književnosti, arhitekturi, slikarstvu itd. Međutim, iako je kulturno nasleđe osmanske provenijencije vekovima prožimalo srpski etnički prostor, s obzirom na činjenicu da je Osmansko carstvo bilo dominantni ili jedan od najvažnijih društveno-političkih faktora na Balkanu od kraja 14. do početka 20. veka, njegovi tragovi u recentnoj Šumadiji i Pomoravlju (kao centralnim regionima Srbije) mogu se pronaći tek u fragmentima.

Rad pokušava da ukaže na prevladajuće negativan odnos društva obnovljene srpske države prema osmanskom kulturnom (mahom spomeničkom) nasleđu, koje se odrazilo i na pravni okvir zaštite kulturnih dobara u Srbiji tokom 19. i početkom 20. veka, što je pak rezultiralo njegovim odumiranjem u Šumadiji i Pomoravlju. Državne i ideološke promene u 20. veku postepeno doprinose promeni ovakvog diskursa u zakonodavnoj praksi, istovremeno uzrokujući stvaranje ambivalentnog odnosa prema osmanskom kulturnom nasleđu. S tim u vezi, a uzimajući u obzir osnovne postulate „Faro konvencije“ u pogledu uključivanja zajednice u proces zaštite, obnove i održivog razvoja kulturnog nasleđa, postavlja se pitanje pronalaženja adekvatnog pristupa prema pojedincu i zajednici koji iskazuju distancu u očuvanju određenog kulturnog nasleđa, s krajnjim ciljem sprečavanje njegovog nestanka.

Izgradnja nautičke marine u Sv. Filipu i Jakovu i utjecaj na kulturnu baštinu-tamna (dark heritage) ili teška (difficult heritage) baština?

mr.sc. Filip Đinđić

Ministarstvo kulture i medija,
Uprava za zaštitu
kulturne baštine,
Konzervatorski odjel u Zadru

E: filip.dindic@min-kulture.hr

Ključne riječi: Sv. Filip
i Jakov, nautička marina,
građanski aktivizam, de-
heritagizacija, tamna (dark
heritage) ili teška (difficult
heritage) baština

Upravljanje graditeljskom baštinom tijekom procesa velikih strukturalnih promjena, kao što je urbana transformacija koja se odvija u Sv. Filip i Jakov, zanimljiva je sa aspekta zaštite i očuvanja kulturne baštine. Gradnja nautičke marine, od početka praćena kontroverzama, sukobima međusobno suprotstavljeni lokalnih politika, dijelom stanovništva kao i strukom-konzervatorskom, rezultirala je negativnim utjecajima na baštinu. Iskorištavanje prirodnih resursa, rastuća gospodarstva, urbanizacija i urbana obnova pitanja su koja utječu na nepokretnu kulturnu baštinu i kojima se treba pozabaviti u mnogim naseljima i gradovima. U praksi planiranja dva su pristupa za konceptualizaciju građene baštine pogođene promjenama, a to su ponovno nasljeđivanje i deheritagizacija. Dio suštine naselja je njegova stalna evolucija, promjena i transformacija, ali kada je promjena brza i dalekosežna, kako se može održati veza između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti? Kontekst će se razlikovati, ali konceptualizacija prošlosti ovisit će o tome kako je dizajniran novi okoliš i kako su povijesne građevine integrirane u svoje novo okruženje. Studija slučaja obuhvaća proces prvotne rekonstrukcije lučkih instalacija na samoj obali kulturno-povjesne jezgre naselja Sv. Filip i Jakov u Zadarskoj županiji. U izlaganju prati se i razvoj civilnog društva na primjeru zaštite obalnog pojasa kao javnog dobra te pokušaj utjecaja na baštinske politike. Građanske inicijative osnovane u svrhu zaštite javnog prostora i kulturne baštine proizašle su iz nezadovoljstva upravljanjem lokalne samuprave, kao i javno-pravnih tijela državne uprave. U konačnici prikazat ćemo sve izazove i njihove nemoći u zaustavljanju projekta gradnje nautičkog centra u središtu povijene jezgre.

Far away from „Faro”

Ključne reči: Faro konvencija,
društvena vrednost,
Generalštab, zaštita nasleđa

Iako je prošlo već dvadeset godina od usvajanja „Faro konvencije” može se reći da se u Srbiji na tom polju ništa mnogo nije promenilo. Sve ono što je ovaj izuzetno važan i inovativan akt sa sobom doneo, a Srbija ratifikacijom formalno prihvatila, nije se dovoljno infiltriralo u teoriju i praksu zaštite kulturnog nasleđa. To se jednako odnosi na stručnjake, često zarobljene u svojim konzervativnim konzervatorskim svetovima, ali i samo društvo, koje nije upoznato sa načinom da legitimizuje svoje sve učestalije borbe za nasleđe u opasnosti.

U prethodnih godinu dana u žiži javnosti je ukidanje statusa kulturnog dobra zgradama Generalštaba Vojske Srbije i Crne Gore i Ministarstva odbrane, u Beogradu. Pored stručnjaka iz oblasti zaštite nasleđa, visoko cenjenih naučnika, akademske zajednice i drugih relevantnih članova društva, ovaj događaj kao i predviđeno rušenje spomenika kulture izazvali su burne i brojne reakcije i akcije građana.

Sagledavanje građanskih aktivnosti koje su nastajale u cilju „odbrane“ Generalštaba u proteklom periodu, ima za cilj da preispita mogućnost njihovog definisanja u ono što bi prema „Faro konvenciji“ bila vrednost kulturnog nasleđa za društvo. Uporedno sa tim, biće reči i o tome kako bi trebalo da potencijalna društvena vrednost Generalštaba bude tretirana u stručnim krugovima, a pre svega u pravnom sistemu zaštite kulturnog nasleđa u Srbiji, gde se, „kada zatreba”, ne poštuju ni mnogo stariji i konkretniji zakoni od onog koji potvrđuje „Faro konvenciju“.

Uticaj Faro konvencije saveta Evrope o vrednosti kulturnog nasleđa za društvo na zakonodavstvo Srbije – uporedna analiza

Predrag Vukašinić, master
pravnik viši saradnik na
zaštiti kulturnog nasleđa

direktor Zavoda za zaštitu
spomenika kulture Kragujevac

Zavod za zaštitu spomenika
kulture Kragujevac

E: predragvukas@gmail.com

ključne reči: konvencija,
zakoni, kulturno nasleđe,
planiranje i izgradnja,
arhitektura, zaštita
nepokretnog kulturnog nasleđa,
zaštita prirode, kulturni
predeo, turizam

Zakonodavstvo Srbije u svojim zakonskim i podzakonskim aktima reguliše aspekt zaštite kulturnih dobara pa u okviru toga i nepokretnih kulturnih dobara. Uticaj Faro Konvencije Saveta Evrope o vrednostima kulturnog nasleđa od njenog usvajanja do danas nesumnjivo ima uticaja na formiranje propisa domaćeg zakonodavstva ali nemamo jasnu sliku u kojoj meri i na koji način. Uporednom analizom propisa, zakona i podzakonskih akata Srbije koji regulišu u celosti ili delimično oblast kulturnog nasleđa sa sadržinom i principima Faro Konvencije Saveta Evrope o vrednostima kulturnog nasleđa za društvo, dobili smo jasnu sliku u kojoj meri i na koji način je domaće zakonodavstvo inkorporiralo principe Faro Konvencije, a time bi smo dobili i smernice kako u narednom periodu delovati, da bi se principi Faro Konvencije bolje primenjivali kako u teoriji kroz zakonske propise tako i u praksi na terenu kroz samu primenu na kulturno nasleđe. U toj analizi bile bi obuhvaćene oblasti i zakonske regulative nepokretnih kulturnog nasleđa, urbanizma, prirodnih dobara, turizma ali i svih ostalih oblasti do kojih bi došli metodama istraživanja i uporednih analiza. Nakon završetka dobili bi smo jasnu sliku o uticaju Faro Konvencije na domaće zakone u Srbiji i precizirali koje su to prednosti a koji nedostaci u primeni iste.

dr. Šiling Leda,

etnolog, antropolog,
konzervator, savetnik

Međuopštinski zavod za zaštitu
spomenika kulture, Subotica

E: sillingleda@gmail.com

Adel Grbić Ludaši, arhitekta,
konzervator

Međuopštinski zavod za zaštitu
spomenika kulture, Subotica

E: ludasiadel@gmail.com

Ključne reči: ruralna
arhitektura, objekti za
skladištenje žitarica, nove
funkcije, rekonstrukcija,
primeri dobre prakse u
regionu, kolektivno znanje

Istorijat i podizanje svesti o značaju etnoloških objekata za skladištenje žitarica

Ravnica se uvek spominje kao izvor žitarica i hrane. Pratimo istorijat poljoprivrede podneblja već od 18. veka, od ponovnog naseljavanja teritorije. Region je prepoznatljiv po raznovrsnim objektima koji su se koristili za skladištenje žitarica. Funkcija im je ista, a tipovi su raznoliki. Razlikuju se po geografskim karakteristikama, po vrsti poljoprivrede i po vrstama žitarica koja se čuvala u njima, po nacionalnoj pripadnosti ljudi koji su ih gradili. Ova vrsta narodne arhitekture može da bude slobodnostojeća ili povezana sa stambenim objektima, a mogu biti čak i pokretni objekti.

Žitne jame su bile ukopane u zemlju na salašima ili u selima. Pokretni ambari su stajali na saonicama, u dvorištima zemljoradnika. Čardaci ili kotarke za kukuruz su primeri za snalažljivost seljaka, s obzirom da su ih pored skladištenja žitarica koristili i kao svinjac.

Proglašanih spomenika kulture ovog tipa se jako malo može pronaći na terenu.

Pronalaženje, evidentiranje i dokumentovanje jedinstvenih poljoprivrednih objekata je deo redovne delatnosti zavoda za zaštitu spomenika kulture. Iz primera dobre prakse u Panonskoj nizini se naslućuje važnost precizne tehničke dokumentacije objekata.

Razmišljanje o novim funkcijama prema potrebama savremenog čoveka može da sačuva ove objekte za sledeće generacije.

Postoje već primeri da se projektni birovi bave izradom projekata etnoloških poljoprivrednih objekata. Na osnovu zahteva muzeja ili kulturnih institucija oni koriste arhivsku dokumentaciju zavoda za potrebe muzejskih prikazivanja objekata ove vrste. Oni se prikazuju ili sa izvornom namenom ili sa davanjem nove, savremene namene.

Iz navedenih razloga je sve važnija dokumentacija, kao i digitalizacija iste, radi dostupnosti što većem broju stručnjaka i drugih zainteresovanih strana.

Savremena namena objekata ruralnog nasleđa je danas skoro jedina mogućnost za njihov opstanak. Sakupljanje i publikovanje narativnih podataka kao deo kolektivnog znanja pomaže u podizanju svesti vlasnika i žitelja naselja u mestima gde još postoje primeri ove vrste ruralne arhitekture.

Autentičnost u narodnom graditeljstvu: izazovi primene teorijskih načela u praksi rekonstrukcije

Estela Radonjić Živkov, etnolog
- konzervator, savetnik

Republički zavod za zaštitu
spomenika kulture
Republike Srbije

E: estela.radonjic@gmail.com

Ključne riječi: autentičnost,
rekonstrukcija, narodno
graditeljstvo, Nara dokument,
konzervatorska praksa

Pitanje autentičnosti jedan je od ključnih izazova savremene konzervatorske teorije i prakse, naročito u kontekstu rekonstrukcija objekata narodnog graditeljstva. Tradicionalna arhitektura, oblikovana lokalnim znanjima, prirodnim materijalima i prilagođena potrebama svakodnevnog života, ne uklapa se lako u univerzalne kategorije konzervatorskih dokumenata. U radu se polazi od međunarodnih načela – pre svega Nara dokumenta o autentičnosti (1994), kao i Venecijanske i povelje iz Bure – kako bi se razmotrila njihova primena u specifičnom kontekstu narodne arhitekture.

Analiziraju se različiti aspekti autentičnosti: materijalna, konstruktivna, formalna, funkcionalna i kontekstualna, ali i nematerijalna – vezana za znanje, veštine i kulturnu praksu. Poseban naglasak stavljen je na pitanje kada je i kako opravdano rekonstruisati objekte koji nisu više u upotrebi, koji su delimično sačuvani ili su rekonstruisani u turističke, muzejske ili edukativne svrhe. Upozorava se na opasnost od gubitka kulturnog značaja u procesu rekonstrukcije ukoliko se autentičnost svede isključivo na fizički izgled.

Rad zagovara pristup koji autentičnost vidi kao dinamičan i višeslojan koncept, utemeljen u kulturi i zajednici, a ne kao strogu tehničku kategoriju. Time se otvara prostor za odgovorniju i senzitivniju praksu obnove narodnog graditeljstva u skladu s njegovim duhom i značenjem.

Dileme pri rekonstrukcijah etnoloških spomenikov

Ključne besede: rekonstrukcija,
etnološki spomeniki, Notre-
Dame

Ohranjanje kulturne dediščine, ki je pomemben element identitete Slovenije, nas postavlja pred številne etične in strokovne izzive. Ena glavnih dilem je vprašanje avtentičnosti – kako obnoviti objekt, da ohrani svoje prvotne značilnosti, hkrati pa ga prenoviti tako, da bo služil sodobnemu načinu življenja. Pri tem pa se pojavljajo nejasnosti, koliko nadomestnih delov lahko opredelimo kot rekonstrukcijo, kaj naj bo vidno kot originalno ali kot sodobno dopolnilo. Praktična načela zahtevajo, da se ohrani kar največ avtentičnih ostalin in da se vsi novi posegi jasno ločijo od izvirnega stanja. Takšne smernice pomagajo ohraniti zgodovinski kontekst, hkrati pa objekta ne prikazujejo kot povsem izvirnega ali pa povsem sodobnega.

Pri ohranjanju stavbne dediščine se uporabljajo različni konservatorski postopki, konservacija rekonstrukcija in nenazadnje revitalizacija, pri kateri spomenik prilagodimo novim namenom, pri čemer pa sprememba funkcije sama po sebi ne sme zanemariti zgodovinske vloge objekta.

Pri obnovi etnoloških spomenikov se v praksi srečujemo s pomanjkanjem arhivskih virov, kar onemogoča vpogled v izvorno stanje. Dileme, ki se pojavlja pri obnovah drugih zgodovinskih objektov, in sicer naj ostanejo ruševine prikazane takšne, kot so, ali naj jih rekonstruiramo v neko hipotetno prvotno podobo, pri etnoloških spomenikih v praksi skoraj ni, saj se le-ti praviloma obnavljajo z namenom ponovne (stanovanjske) uporabe, ki ni muzejska prezentacija.

Pri načrtovanju obnove katedrale Notre-Dame v Parizu po požaru sta prevladovali dve glavni paradigmi, avtentična rekonstrukcija nasproti sodobnim interpretacijam. Konservativnejši arhitekti in strokovnjaki so zagovarjali ohranjanje tradicije brez nadaljnjih sprememb, medtem ko so drugi poudarili priložnost za sodoben poseg. Če je bila obnova pariške katedrale in dileme, ki so se pri tem pojavljale, na očeh vse svetovne javnosti, so obnove etnoloških spomenikov sicer manj izpostavljene, dileme pa so tudi v teh primerih podobne. Poseben problem predstavlja tudi slovenska gradbena zakonodaja, ki jo je pri obnovah potrebno upoštevati.

Naselje Kotor pokraj Crikvenice – izazovi zaštite i očuvanja

Andrea Manzoni, mag. etno. i
kult. ant. i pov. umj.,

viša savjetnica -
konzervatorica za pokretna i
nepokretna kulturna dobra,

Konzervatorski odjel u Rijeci

E: andrea.manzoni@min-
kulture.hr

Povijesno naselje Kotor se nalazi na uzvisini iznad toka rječice Dubračine, ponad današnje Crikvenice. Njegov izvanredni strateški položaj privukao je prve stanovnike još u prapovijesti, dok u kasnoj antici brijeg s osmatračnicama čini dio takozvanog Liburnijskog limesa. Kotor se intenzivnije naseljava tijekom srednjega vijeka, a prvi pisani spomen mjesta datira se u 1323. godinu. Promjenama povijesnih okolnosti u ranom novom vijeku, prvenstveno zbog povećanja sigurnosti od neprijateljskih napada, dolazi do formiranja grada Crikvenice te postepenog seljenja ljudi i crkvene župe s Kotora. Proces napuštanja Kotora trajao je stoljećima, a svoj je konac dobio 2001. godine kada je preminuo posljednji izvorni Kotoran. Naselje danas nema stalnih stanovnika.

Tea Rosić, dipl. arheo. i pov.

umj., kustos

Muzej Grada Crikvenice

E: kustos@mgc.hr

Ključne riječi: Crikvenica,
Kotor, tradicionalno
graditeljstvo, revitalizacija,
povijesno naselje

Vrijednost Kotora prepoznata je još 1975. godine kada je zaštićen kao spomenik kulture. Ovu povijesnu cjelinu krase u potpunosti izvorno očuvana matrica naselja s objektima koji posjeduju karakteristike tradicionalnog graditeljstva. Naselje se sastoji od deset stambeno-gospodarskih i gospodarskih cjelina te tri srednjovjekovne crkvene građevine. Cjeline su raspoređene stepenasto uz dva glavna puta koja prate konfiguraciju terena te u sredini mjesta tvore maleni trg. Oko jezgre se nalazi poljoprivredna zona organizirana na padinama brijega, na terasama sa suhozidnim podzidima. Vrijedan krajolik, nekada visoko kultiviran, postao je tijekom 20. stoljeća zapušten i zarastao raslinjem.

Posljednja dva desetljeća Kotor se na razne načine pokušava očuvati, istražiti i učiniti vidljivim, prvenstveno lokalnoj, ali i široj stručnoj zajednici. S ciljem očuvanja prirodnih i graditeljskih vrijednosti, organizirana su istraživanja i zaštitni radovi, brojne akcije čišćenja raslinja, održavanja okoliš, vođena predavanja i radionice te izložbe. O njemu su pisani stručni članci, diplomski radovi, a nedavno i priručnik o obnovi graditeljske baštine. Unatoč naporima struke, potpuni rezultat izostaje. Kao i kod drugih sličnih povijesnih naselja, tek sinergijom stručne i lokalne zajednice, a uz podršku jedinica lokalne samouprave, mogu se napraviti značajniji pomaci.

Konzervatorsko – restauratorski radovi na crkvi brvnari Svetog arhangela Mihaila u Rači

Ključne reči: brvnara, narodna
arhitektura, konzervacija,
izmeštanje crkve

Crkva brvnara u Rači, jedna je od najlepših građevina ove vrste podignutih početkom XIX. veka u Srbiji. Prema zapisu u tremu, levo od ulaznih vrata, podignuta je 1827. godine. Građena je od horizontalno slaganih, ručno tesanih hrastovih brvana, koja su na istočnoj strani crkve svedena tako da čine višegaonu oltarsku apsidu. Na zapadnoj strani crkve nalazi se trem sa četiri profilisana hrastova stuba oslonjenih na „jesteke“, između kojih je postavljena niska ograda od profilisanog šašovca. Poseban utisak ostavlja visok i strm krov prekriven masivnim komadima hrastove šindre složene u devet redova. Od posebno vrednih detalja na crkvi treba istaći bogato ornamentisana zapadna vrata sa poljima u kojima su izrezbareni cvetovi bojeni zelenom, žutom i crvenom bojom, kao i dva manja prozora izrezana u brvnu, sa karakterističnim drvenim rešetkama – „toplijama“. Kao jedan od najznačajnijih objekata ove vrste, svrstana je u kategoriju kulturnih dobara od velikog značaja za Republiku Srbiju.

Zavod za zaštitu spomenika kulture Kragujevac izveo je konzervatorsko – restauratorske radove na ovom spomeniku kulture u periodu od juna do novembra meseca 2024. godine. Radovi su obuhvatali zamenu kompletnog krovnog pokrivača – šindre, kao i svih dotrajalih delova krovne konstrukcije, zamenu dotrajalog podstrešnog šašovca i celokupnog drvenog svoda u unutrašnjosti crkve, izradu podova na tremu, naosu i u oltarskom delu, postavljanje trotoara od kamenih oblutaka oko crkve i konzervaciju svih drvenih elemenata crkve.

Izvedeni radovi zaštitili su crkvu na duži vremenski period, što je i bio primarni cilj. Pored toga, planirano je da nakon konzervacije i restauracije crkva brvnara, osim svoje primarne (religijske) funkcije, dobije širu dimenziju kroz uključivanje u turističku ponudu kao atraktivan sadržaj koji će kontinuirano biti prezentiran turistima iz zemlje i inostranstva. Međutim, pozicija same crkve koja se nalazi u centralnom delu groblja u Rači, okružena nadgrobniim spomenicima, kao i neadekvatne pristupne saobraćajnice, u izvesnoj meri ograničavaju mogućnosti za realizaciju ovih planova. Otuda se pojavila inicijativa čelnika lokalne samouprave, još pre dobijanja sredstava za radove, da se objekat izmesti na drugu lokaciju, u centru naselja kako bi bila pristupačnija posetiocima. Pridržavajući se osnovnih konzervatorskih načela, stručnjaci Zavoda smatrali su ovu ideju neprihvatljivom i uz podršku vlasnika i korisnika ovog kulturnog dobra (Srpske pravoslavne crkve), crkva je rekonstruisana *in situ*.

„Dubrovački šudar/Dumanjski ubručić“ rekonstrukcija i revitalizacija domaće svilene marame.

Sanja Acalija,
Muzej grada Kaštela
E: sanjaacalija66@gmail.com

Iva Prolić,
kustosica,
Muzej grada Kaštela
E: iva.prolic@gmail.com

Ključne riječi: marama,
svila, rekonstrukcija,
Kaštela, Dubrovnik

Projekt podrazumijeva istraživanje pojma i „zaboravljenog predmeta“ „Dubrovački šudar/dumanjski ubručić“ te rekonstrukciju i revitalizaciju uz pomoć tradicionalnih znanja i vještina. Riječ je o vrsti marame čija je ključna riječ *domaće*: domaća svila – domaće tkanje – domaća uporaba. Nalazimo je na uskom primorskom dijelu Dalmacije od Trogira do Dubrovnika. Marama u dubrovačkom kraju nosi pridjev *dumanjski ubručić*, a u prostoru srednje Dalmacije *dubrovački* ili *ragužejski šudar*. Iako je jasno da su to marame istovrsnog oblika i načina ukrašavanja, nazivi su im različiti, a nepoznata činjenica je li tehnika izrade potječe iz dubrovačke sredine ili je gotovi kupovni predmet trgovinom usvojen kao „dubrovački šudar“.

Za iniciranje projekta (2021 – 2024) i upravljanje rasporedom aktivnosti a radi otkrivanja motiva izrade, distribucije, načina i vremenskog razdoblja nošenja zaslužan je Muzej grada Kaštela uz partnere Etnografski muzej Split i Dubrovačke muzeje Etnografski muzej Rupe. U projekt su uključeni konzervatori restauratori, kustosi, modna kreatorica, umjetnica, povjesničarka umjetnosti. Kako bi upotpunili istraživanja o nastanku, tehnologiji izrade, načinu i vrsti tkanja uključeni su i profesori Tekstilno-tehnološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu/Znanstveno istraživačkog centra i jedna doktorandica.

Nakon tekstilno-tehnološkog istraživanja, u prostorima MGK u kaštelu Vitturi organizirali smo radionice ručnog tkanja te osigurali uvjete za izradu rekonstrukcije Dubrovačkog šudara u što vjerodostojnijem obliku a prema sačuvanim originalnim predlošcima. Cilj ovog projekta je provjera ranijih obrada i saznanja o ovom predmetu, te njihova dopuna novim slojem istraživanja dobivenih suvremenim tehnikama i tehnologijama a sve radi isticanja posebnosti ovog predmeta etnografske vrste unutar hrvatskog kulturnog naslijeđa. Potencijalnom revitalizacijom njegove ručne izrade uvrstiti ga u zaštićene nematerijalne vrijednosti mediteranske kulturne baštine

Glavni cilj – revitalizacija, izrada replika „dubrovačkih šudara / dumanjskih ubručića“ i to u što vjerodostojnijem obliku prema sačuvanim originalnim predlošcima te Izložba s pripadajućim katalogom.

mag. Dušan Štepec,
konservatorski svetnik,
Zavod za varstvo kulturne
dediščine,
Območna enota Novo mesto
E: dusan.stepec@zvkd.si

Judita Podgornik Zaletelj,
konservatorska svetovalka,
Zavod za varstvo kulturne
dediščine,
Območna enota Novo mesto
E: judita.podgornik.zaletelj@
zvkd.si

Ključne besede: tehniška
dediščina, mostovi,
konservatorska načela,
rekonstrukcija, dediščinske
študije

Ali je kaj trden most?

Vprašanja rekonstrukcij lesenih mostov na reki Krki

Porečje rek Save in Krke je na Dolenjskem v preteklosti spodbudilo gradnjo številnih lesenih in kamnitih mostov. Večina od njih je dobila danes kontinuiteto v jeklenih in betonskih različicah. Nekaj jih je še ohranjenih in imajo status tehniške dediščine, med njimi pa so posamezni tudi razglašeni kot kulturni spomeniki lokalnega pomena. Zagotavljanje varnega in učinkovitega prečkanje vodotokov, cest, železniških prog, dolin in sotesk z mostovi je aktualno na področju gradnje inženirskih objektov tudi v sodobnem času. Nemalokrat se soočamo z izzivi, kako prilagoditi varovanje zavarovanega mostu potrebam skupnosti, ki ga uporablja v vsakdanjem življenju. Članek naslavlja vprašanje obnove in rekonstrukcije zavarovanih mostov v luči zagotavljanja sodobnih tehničnih standardov in vključevanja oziroma upoštevanja potreb lokalne skupnosti. Upoštevanje sodobnih tehničnih standardov zahteva večjo nosilnost mostov in njihovo razširitev. Lokalne skupnosti pa na drugi strani izpostavljajo še njihovo funkcionalnost, saj so mostovi v veliki večini primerov za njih življenjskega pomena. V primeru obnov lesenih in kamnitih mostov na Dolenjskem se zato pogosto srečujemo z njihovimi rekonstrukcijami, ko je na eni strani potrebno zadostiti sodobnim pogojem za varno uporabo teh objektov, uporabnost za lokalne prebivalce in hkrati varovanje varovanih vrednot, ki jih posamezni most ima. Spodbuda za prispevek je letošnja dvajsetletnica vpisa obnovljenega (rekonstruiranega) starega mostu v Mostarju na UNESCO listo svetovne dediščine. V luči upoštevanja konservatorske doktrine pri njegovi obnovi in sodobnih diskurzov v kritičnih dediščinskih študijah bo osvetljena problematika konservatorskih izkušenj z obnovami mostov na Dolenjskem.

Rekonstrukcije počitniških objektov 19. in 20. stoletja na Bledu s primeri iz konservatorske prakse

Nataša Ülen, mag. inž. arh.,
konservatorica - arhitektka,

Zavod za varstvo kulturne
dediščine Slovenije, Območna
enota Kranj

E: natasa.ulen@zvkd.si

Ključne besede: počitniški
objekti, vrtovi, Bled,
rekonstrukcija, gradbena
zakonodaja

V zadnjih letih je gradbena zakonodaja razvila precej ohlapne parametre za pojem »rekonstrukcija objekta«, ki pogosto ne sovpadajo s pomenom termina v konservatorski stroki, kot je ta opredeljen v številnih mednarodnih listinah. V praksi se odločitev za rekonstrukcijo izkazuje kot enako zahtevna – ali celo zahtevnejša – kot odločitev za novogradnjo, zlasti kadar gre za posege v najboljčutljivejša območja kulturne dediščine.

V konservatorski stroki rekonstrukcija pomeni predvsem materialno izgubo izvirnosti, vendar hkrati omogoča ohranitev prostorske podobe širšega konteksta. Ta dilema je še posebej izrazita pri vrtno-arhitekturni dediščini, kjer je rekonstrukcija pogosto bolj sprejemljiva in razumljiva – včasih celo pred popolno dotrajanostjo varovane enote.

Najizraziteje se to odraža na primeru počitniških objektov na Bledu, kjer je večina izvornih objektov že močno dotrajanih ali tik pred popolno izgubo. V takšnih primerih se kot realni možnosti ponujata novogradnja po predhodni odstranitvi enote ali njena (popolna) rekonstrukcija. Odločitev za slednjo mora temeljiti na skrbnem vrednotenju, podprtem z natančno historično raziskavo, ki utemelji tako dopustnost kot smiselnost tovrstnega posega.

Ključni parametri odločanja morajo presegati zgolj gradbeno-tehnične pogoje – t.i. bistvene zahteve za varno in učinkovito uporabo – ter vključevati predvsem dejansko, prevladujočo materialno dotrajanost varovane enote, izjemno prostorsko pojavnost obravnavanega objekta ter njegovo simbolno in pričevalno vrednost v širšem kulturno-civilizacijskem kontekstu. Merila za samo izvedbo rekonstrukcije so pogosto strožja in kompleksnejša od tistih za novogradnjo, saj gre predvsem za prizadevanja po ohranitvi bistvenih sestavin dediščine.

Prispevek bo ta vprašanja osvetlil predvsem na dveh konkretnih primerih: Riklijevega zdravilišča in penziona Vovk na Bledu.

Suzana Vešligaj, univ.dipl.etn.
in prof. francoščine,

konservatorska svetovalka,

Zavod za varstvo kulturne
dediščine Slovenija,
Območna enota Maribor

E: suzana.vesligaj@zvks.si

Kako je Zidanica Zgornje Vrtiče 3 postala Hiša 1624

Ključne besede: dediščina,
medgeneracijsko stičišče,
prenova, podeželje, zidanica,
Zgornje Vrtiče

Dediščino je potrebno razumeti kot posebno vrednoto. Predstavlja svojstveno in neponovljivo medgeneracijsko stičišče, stičišče sedanosti s preteklostjo, kjer se srečujejo izkušnje, znanja, vrednote, vzorci, pravila. Je neprecenljiv dokument človekovega življenja, ki ga je vredno ohraniti in na njem graditi prihodnost. Dodano vrednoto in vrednost v podedovanem je prepoznala tudi družina Leber iz Zgornjih Vrtič, ki se je leta 2020 odločila za celovito prenovo zidanice iz 17. stoletja, točneje iz leta 1624.

Zidanica je bila leta 2017 z Odlokom razglašena za kulturni spomenik lokalnega pomena na območju občine Kungota. Iz varstvenega režima odloka izhajajo, kako obnoviti, ohraniti, prezentirati in nenazadnje tudi interpretirati spomenik, kar predstavlja svojstven izziv za konservatorja, še posebej ob dejstvu, da nekdanja zidanica ne bo več zidanica. Ključno je zavedanje strokovnjaka, da sama ohranitev dediščine ne zagotavlja kontinuitete njene prisotnosti v prihodnje. Pomembno je njeno aktivno vključevanje v vsakdanje življenje.

Konservatorska stroka, ki je v Sloveniji organizirana znotraj Zavoda za varstvo kulturne dediščine, skuša stavbno dediščino in njen dediščinski potencial ohranjati v vseh vidikih njenega obstoja. Tehnološka evolucija neverjetnih razsežnosti, ki smo ji priča v tem stoletju, vnaša v naš kulturni prostor nove elemente na način, ki briše kulturno prepoznavnost, izvirnost, pestrost.

Ob tem pozabljamo, da prav civilizacijski razvoj in napredek dolgujemo tisočletja trajajočemu pridobivanju znanj, veščin, spretnosti in izkušenj, ki so se prenašali iz roda v rod. To pa ne izključuje dejstva, da se je podedovanemu vselej dodajalo nekaj novega in drugačnega. Spreminjanja kulturne dediščine zato ni mogoče preprečiti.

V takih okoliščinah vsa strokovna delovanja terjajo objektivno presojo in sprejemanje takšnih odločitev, ki bodo omogočile vključevanje dediščine v vse vidike življenja pod pogojem, da ne bodo okrnjene njene prepoznane in varovane sestavine, ter tako preprečiti vse možne oblike njenega uničevanja. To odgovornost moramo nositi vsi. Zato je sodelovanje med stroko in uporabniki kulturne dediščine nujno.

In prav prenova zidanice v Zgornjih Vrtičah predstavlja še eno v vrsti zgodb o uspešnem sodelovanju, kot procesu strokovnega izobraževanja in ne nazadnje plemenitenju odnosov med vsemi akterji, ki na svojstven način opravljajo skupno neprecenljivo poslanstvo – ohraniti zanamcem to, kar so nam predniki zapustili.

Saradnja lokalne zajednice i institucije u zaštiti i interpretaciji nepokretnog kulturnog nasleđa – centar sela Perlez

Ana Radovanac Živanov,
viši konzervator-istraživač,
istoričar umetnosti,
Republički zavod za zaštitu
spomenika kulture
Univerzitet u Beogradu,
Filozofski fakultet
Istorija umetnosti /
Muzeologija i heritologija
(doktorand)

E: ana.zivanov@heritage.gov.rs

Zaštita nepokretnog kulturnog nasleđa je zastupljena u Srbiji gotovo osam decenija i odvija se kroz različite institucionalne procese. Iako su se ključne promene u teoriji zaštite dogodile u tom periodu, ne može se reći da je taj proces imao potpuni uticaj na samu praksu zaštite. U Srbiji zajednička saradnja između lokalne zajednice i institucija, kao i interpretacija i prezentacija baštine su još uvek daleko od toga da budu sastavni deo procesa zaštite nasleđa; dok su nepokretna kulturna dobra sa profesionalno osmišljenim planom interpretacije i prezentacije veoma retka.

Tema ovog rada je primer dobre prakse koja je ostvarena kroz saradnju jedne institucije kulture i lokane zajednice sa idejom zaštite, interpretacije i prezentacije vojvodjanskog sela Perlez. Republički zavod za zaštitu spomenika kulture je izradio dosije za utvrđivanje centra sela Perlez za nepokretno kulturno dobro – prostorno kulturno istorijsku celinu, na osnovu koga je Vlada Republike Srbije donela pozitivnu odluku. Lokalno udruženje građana „Baštinar“ ulaže velike napore da kroz različite kulturno-umetničke programe oživi prošlost sela i sačuva kolektivna sećanja stanovnika.

Ime Perlez selo nosi od 1776. godine i kao većina vojvodanskih naselja ima svoja prominentna obeležja. To su pravoslavna i katolička crkva, škola, očuvan park, rodna kuća narodnog heroja Pavla Papa, više objekte narodnog graditeljstva, kao i niz varoških kuća. Posebno se ističe zdanje industrijske arhitekture – mlin koji je dat na korišćenje udruženju „Baštinar“. Mlin predstavlja obnovljen prostor za raznovrsna seoska dešavanja, a takođe u svom sastavu čuva zbirku starih mašina koja je zaštićena kao pokretno kulturno dobro.

Plodonosno razumevanje između Zavoda i „Baština“ dovodi do dobrih rezultata prvenstveno kroz zajedničku edukaciju seoske dece i mladih. Zatim, u toku je izrada interpretativnog plana za ovaj prostor što doprinosi sagledavanju optimalnih načina održivosti. U radu će se prikazati dosadašnje delovanje ove saradnje, a takođe će se ukazati na konkretne predloge za interpretaciju različitih fenomena, što bi doprinelo sagledavanju interpretacije kulturne baštine kao neodvojivog dela savremene konzervatorske prakse.

Pored toga, novi interpretativni plan trebalo bi da angažuje lokalno stanovništvo i zainteresovane strane da pokrenu specifičan način interpretativnih usluga koje bi promovisale ovu lokalnu sredinu kako bi se obezbedio najbolji put ka održivosti. Ideja je da se kroz zajedničko kreiranje promotivnih aktivnosti, radionica i posebnih interpretativnih usluga pojača uloga lokalnog stanovništva, čak i dece kao interpretatora sopstvenog nasleđa.

Ključne reči: nepokretno
kulturno nasleđe,
interpretacija, prezentacija,
Perlez, lokalna zajednica

Počitniški zaselki na Veliki planini – čigava dediščina?

Ključne besede: počitniški
objekti, Velika planina,
Vlasto Kopač, vrednotenje,
spomini

Velika planina je planota v Kamniško-Savinjskih Alpah, ki obsega planine Veliko, Malo, Gojško planino in Dovjo ter Veliko gričo in na kateri so od bronaste dobe dalje prisotne sledi človeka. Je največja visokogorska pašna planina na Slovenskem. Vsako leto se na njej še vedno prepase velika goveja čreda, v preteklosti pa so se pasli tudi konji in ovce. Velika planina je znana tudi po posebnem tipu pastirskih bajt z ovalno streho ter po posebnem siru trničju, ki so ga v preteklosti pastirji poklanjali za darila.

V 30. letih 20. stoletja so pastirske bajte na Veliki planini v zimskem času, ko jih pastirji niso potrebovali, začeli najemati turisti. Bajte so se zaradi nove rabe začele spreminjati.

V 60. letih 20. stoletja se je Velika planina začela preoblikovati v sodobno turistično središče dostopno z gondolo in sedežnicami, z vlečnicami za zimsko smuko, hotelom in gostiščem. Najpomembnejšo vlogo pri načrtovanju turističnega dela in ohranjanju pastirske Velike planine je imel arhitekt in konservator Vlasto Kopač, ki je izdelal strateške dokumente in arhitekturne načrte za žičniško infrastrukturo, turistične objekte in tudi za počitniške hiše, ki jih je oblikoval po zgledu pastirskih bajt. Zato danes temu delu Velike planine pravimo tudi Kopačeva Velika planina. Počitniški objekti so bili v času gradnje in do novega tisočletja veliki meri v lasti lokalnih podjetij ali njihovih sindikatov in so se uporabljale kot počitniški objekti za sindikalni turizem. S propadom podjetij so bili objekti razprodani in danes so praviloma preurejeni v luksuzne turistične namestitvene objekte.

Bistveno vprašanje prispevka bo ali danes, po več kot 50. letih, počitniške zaselke na Veliki planini lahko prepoznamo kot nepremično kulturno dediščino? Glede na vse spremembe, ki so se zgodile v zadnjih desetletjih, ali še ohranjajo Kopačevo identiteto? Kako jih vidi konservatorska stroka, kako arhitekti in kako javnost? Kakšni so spomini nekdanjih turistov in kako Veliko planino turisti vidijo danes?

Majinićka vodenica- objekat koji će služiti celom selu

Milica Tomić,
master etnolog- antropolog,
viši konzervator- istraživač,
Zavod za zaštitu spomenika
kulture Kragujevac,
E: milica.tomic@
kulturnonasledje.com

Na 6 km udaljenosti od Kragujevca nalazi se Opornica, prigradsko selo urbanog tipa, ali i kraj bogat prirodnim lepotama. Selom protiče reka Uglješnica nad čijim jazom je podignuta Majinićka vodenica. Građena je horizontalnim slaganjem hrastovih brvana, koja su na krajevima „učertana“. Krov je četvorovodan, a krovni pokrivač je ćeramida. Vodenica ima dva ulaza. Mlela je na dva kamena, koja su do danas očuvana. Sačuvana u potpuno autentičnom stanju, sa svim svojim graditeljskim vrednostima, elementima i dekoracijom predstavlja vredan primerak narodnog graditeljstva ovoga kraja. Takvih je dimenzija da njeno stavljanje u funkciju čini veliki kulturni i turistički potencijal kraja. Vlasništvo je 11 porodica koje su u saradnji sa Mesnom zajednicom Opornica pokazale interesovanje da ovaj objekat privedu nameni i učine ga korisnim i dostupnim kako meštanima sela tako i svima koji posete ovaj kraj. Oko vodenice je započeto formiranje centra sela sa brojnim sadržajima, a sledeći stadijum je ostvarivanje dobre saradnje između vlasnika, lokalne zajednice i službe zaštite, da se ovaj objekat na što bolji način revitalizuje i prezentuje. Ostvareni su prvi kontakti među navedenim akterima sa namerom da se u što kraćem roku sprovedu aktivnosti koje će dovesti do njene potpune revitalizacije. U toku je izrada predloga za utvrđivanje za nepokretno kulturno dobro.

Ključne reči: vodenica,
Opornica, saradnja, turizam

doc. dr. Jerneja Ferlež,

Oddelek za etnologijo in
kulturno antropologijo,

Filozofska fakulteta Univerze
v Ljubljani,

E: jerneja.ferlez@ff.uni-lj.si)

Ključne besede: etnološko
konservatorstvo, urbano
okolje, dediščinske skupnosti,
Masarykova ulica, Maribor

Etnološko konservatorstvo v urbanem okolju ali stanovalci iz Masarykove ulice kot dediščinska skupnost

Etnologi konservatorji se v svoji poklicni praksi še vedno najpogosteje srečujejo s primeri prenov zgradb v ruralnem okolju, čeprav etnološka paradigma, tudi konservatorska, v teoriji že dolgo utemljuje enakovredno vlogo etnologov konservatorjev v oblikovanju posegov na temelju poglobljenega poznavanja razmerja med človekom in katerim koli okoljem, tudi urbanim.

Avtorica se v prispevku sprašuje, kako skozi tradicionalne disciplinarne in sodobne dediščinske pristope v prakso učinkovito vnesti pomembne prvine, ki jih od vseh v konservatorsko delo vpetih disciplin najbolje obvladujemo prav etnologi. Poudarja prednosti uporabe etnografskih metod, navezovanja stikov z dediščinskimi skupnostmi tudi v urbanem okolju in uporabo vključujočih pristopov za razumevanje pomenov, ki jih ljudje pripisujejo svojemu okolju. Razmišlja o načinih, kako z etnološkimi in antropološkimi spoznanji učinkoviteje in bolj enakovredno sooblikovati odločitve, povezane s prizadevanji za ohranjanje in oblikovanje kvalitetnih urbanih in drugih prostorov po meri njihovih uporabnikov.

Predlaga razmislek o širjenju konservatorske paradigme onkraj delovanja znotraj okvirjev zgradb s statusom dediščine in izrazitejši prenos osredotočenosti z zidov na ljudi. Poudarja, da je proces oblikovanja prostora in prenov zgradb lahko uspešnejši in trajnejši, če v vseh fazah sodelujejo posamezniki in skupnosti, ki so z njimi povezani. Predstavi prednosti sodelovanja vseh – strokovnjakov različnih disciplin, uporabnikov prostorov in zgradb ter drugih akterjev, ki v enakovrednem sooblikovanju doprinašajo k čim boljšim rešitvam.

V drugem delu prispevka avtorica predstavi primer terenskih vaj študentov etnologije in kulturne antropologije v skupnosti stanovalcev dveh hiš na Masarkykovih ulici v Mariboru. Prikaže kompleksne okoliščine, v katerih so se znašli vsi vpleteni, vključno s študenti ter koncept in metode, s katerimi so jih poskušali reševati. Opiše tudi učinke, ki jih je bilo po zaključku izvedbe terenskih vaj mogoče zaznati.

Drvena arhitektura kao zajednički resurs: primjena načela Faro konvencije u dokumentiranju i vidljivosti ugrožene baštine središnje Hrvatske

izv. prof. dr.
sc. Sanja Lončar,

Odsjek za etnologiju i
kulturnu antropologiju
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

E: sloncar@ffzg.unizg.hr

Izv. prof. dr.
sc. Petra Kelemen,

Odsjek za etnologiju i
kulturnu antropologiju
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,

E: pkelemen@ffzg.unizg.hr

U izlaganju se predstavljaju rezultati projekta *Endangered Wooden Architecture of Banovina/ Banija, Pokuplje and Posavina Regions (Croatia, EU) (Društvo Terra banalis, 2022.-2025.)* kroz prizmu načela Faro konvencije Vijeća Europe. Projekt je pristupao materijalnim i nematerijalnim aspektima drvene arhitekture u širem povijesnom, kulturnom, društvenom i prirodnom kontekstu kroz ciljeve: a) razviti multidisciplinarnu metodologiju za dokumentiranje povijesnih struktura i okruženja, b) izraditi dokumentaciju o drvenoj arhitekturi na odabranim lokacijama i c) podići svijest o važnosti drvene arhitekture u regiji. Projektne aktivnosti provodio je multidisciplinarni tim stručnjaka, a realizirane su zahvaljujući suradnji s vlasnicima drvenih građevina, članovima lokalne zajednice, lokalnim ustanovama u kulturi, školama i lokalnim samoupravama.

Kroz navedene suradnje i aktivnosti, među kojima su bili i prikupljanje usmenih svjedočanstava, javne prezentacije, razvoj obrazovnih, kulturnih i turističkih sadržaja (Dani tradicijskih graditeljskih vještina i znanja, Ruta drvene arhitekture središnje Hrvatske) i prilagodba za digitalnu dostupnost rezultata, projektom se doprinijelo izgradnji mreže znanja i odgovornosti koju Faro konvencija naziva *baštinskom zajednicom*. Na konkretnim se primjerima razmatraju neka od načela Faro konvencije: društvena vrijednost baštine, prepoznavanje uloge lokalnih zajednica kao nositelja i korisnika baštine, važnost pristupa znanju, vidljivosti baštine i uključivosti procesa. Izlaganje razmatra: – kako se kroz terenski rad i participativne metode uspostavljala komunikacija s lokalnim dionicima; – na koje se načine integriralo lokalno znanje i usmena povijest u dokumentacijske prakse; – kako su rezultati (karte, baze podataka, tekstualna, fotografska i video dokumentacija i dr.) javno dostupni i korisni za zajednice; – te s kojim se ograničenjima susreće pristup odozdo u odnosu na strukovne, institucionalne i političke okvire konzervatorske prakse. U fokusu je i pitanje tko ima pravo govoriti o baštini, odlučivati o njezinoj budućnosti te kako vrednovati ono što nije institucionalno zaštićeno, ali ima identitetski značaj za zajednice koje s njom žive. Zaključno se otvara rasprava o mogućnostima jačanja *baštinskih zajednica* u obnovi i očuvanju baštine, posebice u kriznim i postkriznim kontekstima, poput regija obuhvaćenih potresom, te o ulozi nevladinih organizacija kao posrednika između zajednica i institucija.

Ključne riječi: drvena arhitektura, ugrožena baština, Faro konvencija, baštinske zajednice, očuvanje baštine, održivost

Mirela Ravas, dipl. etnolog
i antropolog,

Viša savjetnica- konzervator
za nepokretna i pokretna
kulturna dobra,

Ministarstvo kulture i medija,
Uprava za zaštitu kulturne
baštine,

E: mirela.ravas@min-kulture.hr

Gabriela Lozano Vranić, dipl.
ing. Biotehnologije,

E: baranja-alternativa@
gmail.com

Jasna Zmaić, dipl. ing. arh.,

E: jasnazmaic@gmail.com

Ključne riječi: zemlja,
Baranja, tradicijsko
graditeljstvo

Kuća za kuće – Centar za zemljanu arhitekturu „Mokoš“

Tradicijska kuća s okućnicom u Kneževim Vinogradima upisana je u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske u svibnju 2025. godine kao danas izuzetno rijedak reprezentativni primjer u cijelosti očuvane tradicijske stambeno – gospodarske cjeline s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Kuća i gospodarske zgrade građene su tradicijskim materijalima i graditeljskim tehnikama: kombiniranjem naboja, ćerpiča i pečene opeke. Zaštitu i obnovu inicira vlasnica koja je u postojećim prostorijama i na okućnici osmislila formiranje Centra zemljane arhitekture „Mokoš“. Cilj Centra je okupljanje stručnjaka, obrtnika i obrazovnih institucija kako bi tradicijska, ekološka gradnja, koja koristi prirodne materijale iz neposrednog okruženja, postala dio redovnog obrazovanja i prakse. Kroz aktivnosti koje će se provoditi tijekom obnove kuće ukazat će se na ulogu tradicijskog graditeljstva kao dijela identiteta naselja i regije, kulturnoj baštini kao gospodarskom potencijalu te značaju pojedinca i lokalnih udruga u njenom očuvanju.

Namjera vlasnice je u Centru pokrenuti proizvodnju građevinskih materijala poput zemljane žbuke, izolacijskih ploča od prirodnih materijala te osnovati zavičajni muzej koji će prikazivati povijest gradnje zemljom i galeriju namijenjenu lokalnim umjetnicima. Dio Centra zemljane arhitekture će činiti i Vrt u čiju će sadnju biti uključena lokalna zajednica. Osim što će Vrt očuvati i omogućiti razmnožavanje autohtonih vrsta ukrasnog i ljekovitog bilja, voće i povrće će biti dio ponude Caffe bistroa Flora u dvorištu kuće namijenjenom neformalnom okupljanju žena za koje danas ne postoji nikakav sadržaj u naselju.

Projekt Centra za zemljanu arhitekturu „Mokoš“ u Kneževim Vinogradima pokazuje kako odgovornost za kulturnu baštinu nije i ne može biti samo u ovlasti državnih institucija, već da ključnu ulogu nosi pojedinac i zajednica kojoj pripada. Stoga naziv Centra po slavenskoj boginji Mokoš, zaštitnici prirode, plodnosti, žena i pletilja, koja i sama svojim klupkom plete život svakog čovjeka iz dvije niti, niti sreće i niti nesreće, simbolično ukazuje kako svi možemo doprinijeti u tkanju svojih života i okruženja u kojem živimo.

Пекмез Пазар и околните чаршии во Битола

Д-р. Викторија Момева
Алтипармаковска,

етнолог конзерватор советник,

НУ Завод и музеј Битола, С.
Македонија,

E: makvast@yahoo.com

Текстот претставува дел од едно поопширно истражување за време на моите магистерски студии. Истражувањата се базираа на архивски и катастарски материјали а најмногу на усни кажување и сведоштва на граѓани чии претходници работеле во дуќаните на Пекмез пазар.

Градот Битола со векови наназад бил мултиетничка средина со урбанистичко-архитектонски карактеристики на ориенталните балкански градови. Населението во градот го сочинувале широк мозаик на нации (Турци, Албанци, Роми, Евреи, Ерменците, Власи, Грци и др.) кои придонеле за општествениот и економскиот развој на градот и многуте чаршии во него. Македонската народна маса, иако обесправена и изложена на турско искористување и врбување од соседите, била и останала носител на развојот на градот.

Најдобар пример за заемниот живот и работа во оваа мултиетничка средина бил Пекмез пазар – чаршија каде еден до друг во слога, соработка и меѓусебна почит работеле и живееле припадниците на различните култури. Занаетите кои овде се практикувале и производите кои се произведувале, одамна исчезнале или се дел од некоја музејска поставка.

По Втората Светска војна, со промената на политичките и економските околности, се променил и етничкиот состав во градот. Во 1946 година, со политичка одлука, се започнало со ликвидирање на дуќаните на Пекмез пазар и околните чаршии. Така, на местото од Пекмез пазар бил формиран голем плоштад а подоцна и парк, на кој до ден денес доминираат два монументални споменици Саат кулата и Јени џамија.

Со уривањето на Пекмез пазар и околните чаршии урнати се огромен број на дуќани и други објекти, неповратно е изгубен еден начин на живот, заедно со сложената етничка и социјална структура на луѓето кои тука живееле, работеле, пазареле... Непобитен факт е дека таквите уривања низ градот, кои ги имало не малку, му нанесоа непоправлива штета на општеството и поединците, како и на идентитетот и карактерот на самиот град .

Клучни зборови: Битола,
мултикултурна, Пекмез пазар,
чаршии и занаети, идентитет

Ostavština brodskih Židova – židovsko groblje u Slavonskom Brodu i simbolika motiva na grobnim spomenicima

Grob je simbol tijela kao materije, transformacije i nesvjesnog, ali i majčinski, ženski simbol ponovnog rođenja. Na srednjovjekovnim kršćanskim grobljima pokojnici su najčešće pokapani bez priloga direktno u zemlju ili u drvene sanduke, ukop je bio kosturni, a orijentirani su u smjeru istok (noge) – zapad (glava), s licem koje gleda prema istoku, prema izlazećem suncu, položeni na leđa s rukama uz tijelo ili prekrivenim na grudima ili zdjelici. Otkloni od standardne orijentacije istok-zapad objašnjavaju se godišnjom putanjom sunca na istočnom horizontu. Ista orijentacija nalazi se u slavenskim grobovima iz 9. i 10. stoljeća, a tumači se time da je lice pokojnika bilo okrenuto suncu koje se rađa odnosno kao njegov posljednji oproštaj od sunca. Takva se tradicija zadržala i kasnije, a na grob se postavljalo obilježje – spomenik, isklesan iz kamena. Uobičajeno su pri vrhu takvih spomenika bila uklesana latinična slova IHS – Isus Spasitelj ljudi.

U židovskoj kulturi, groblja se smatraju svetim mjestima i nazivaju kućom grobova, kućom života, kućom vječnosti. Orijentacija pokojnika usmjerena je glavom prema istoku – Jeruzalemu i brdu Sion. Nadgrobni spomenik se na grob postavlja po isteku šiva (sedam dana), šelošim (trideset dana) ili, dvanaest mjeseci nakon smrti sahranjene osobe. Židovski nadgrobni spomenici najčešće su građeni od kamena i granita. Osim imena i prezimena umrle osobe, godine rođenja i smrti te epitafa, na spomenicima se mogu uočiti različiti simboli kojima su ukrašeni.

Židovsko groblje u Slavonskom Brodu, koje datira iz 1880. godine, danas je na listi zaštićenih kulturnih dobara. Mrtvačnica je dugo vremena bila u lošem i zapuštenom stanju te je obnovljena, dok samo groblje i dalje traži obnovu i revitalizaciju. Orijentacije je sjeveroistok – jugozapad.

Nadgrobne ploče židovskih grobova dolaze u raznim oblicima i veličinama koji ovise o njihovu podrijetlu (Sefardi ili Aškenazi), imućnosti, umjetničko-obrtničkom (klesarskom) stilu, broju članova obitelji te važnosti pojedine osobe. Svaki spomenik, podsjetnik je na životnu priču osobe koja je nekoć gradila život i vizure grada Slavenskog Broda, zbog čega bi se još jednom trebalo pokrenuti pitanje može li ono biti zanimljiva turistička destinacija i memorijalni te multimedijски prostor koji memorira brodski holokaust.

Dediščinske skupnosti, lokalne skupnosti in lokalna samouprava v varovanju kulturne dediščine: Trate, njena dediščina in skupnosti

Rajko Muršič,

Oddelek za etnologijo in
kulturno antropologijo,
Filozofska fakulteta,
Univerza v Ljubljani

E: rajko.mursic@ff.uni-lj.si

Ključne besede: dediščinska skupnost, Muzej norosti, Trate, samoniklost, kulturna dediščina, skupnosti

Ko se ozrem na skoraj štiri desetletja upravljanja s kulturno dediščino v vasi Trate, kjer sem preučeval nekdanjo živahno alternativno glasbeno sceno, lahko ugotavljam, da kraj pač ne gre nikamor, tudi če se ljudje v njem ves čas menjavajo. Kako pa je z dediščino: kako se kulturna dediščina spreminja, če prav tako kot vas ne more nikamor? Je morda lahko trdovratnejša od vaščanov ali je krhkejša?

V prispevku se bom sprehodil skozi vas Trate, kjer se je zgostilo kar nekaj križišnic zgodovine. Železnodobne gomile, predrimski prehod čez Muro, gradnja gradu Cmurek v 12. stoletju, izjemne spremembe v kraju in okolici ob koncu 18. stoletja, ko so iz ostankov opuščenega samostana zgradili cerkev Marije Snežne na Zgornji Velki in dvorec Novi Kinek na vrhu vasi Trate, skupaj z izjemnim parkom pod njim, predvsem pa niz sprememb ob modernizacijskih procesih od začetka 20. stoletja dalje: Hansonov mlin, fotografije Terezije Mostler, Kapralova kapela in različne epizode težavne dediščine, ki so jo naplavila desetletja pred, med in po drugi svetovni vojni, od izseljevanja, priseljevanja, preganjanja do ustanovitve totalne institucije v Gradu Cmurek.

Mladinski klub Trate in Muzej norosti sta oblikovala dve različni skupnosti, ob Muzeju norosti, ki je doslej deloval v gradu, ki so se ga lastniki skušali znebiti, pa se je oblikovala izjemna dediščinska skupnost, ki predstavlja morda prvo samoniklo dediščinsko skupnost pri nas. To ni lokalna skupnost in to ni skupnost ljubiteljev Gradu Cmurek, ampak odgovorna dediščinska skupnost, ki bistveno presega lokalno skupnost, kaj šele skupnost, ki jo narekuje lokalna samouprava na ravni občine in krajevne skupnosti. Na tej točki bo predstavil razmerja med različnimi skupnostmi, lokalno samoupravo in odgovornim ravnanjem z dediščino, katerega ključen vidik sta vzdrževanje in uporaba kot trajnostni alternativni obnovi in rekonstrukciji.

Muzej norosti: primer uporabe Konvencija Faro v praksi

Ključne besede: Težavna dediščina, kulturni spomenik, varstvo kulturne dediščine, vloga civilne družbe

Muzej norosti je nastal v srednjeveškem gradu Cmurek, na Tratah, ob slovensko-avstrijski meji. Kraj je bil v preteklosti stigmatiziran, saj je v gradu od leta 1956 do 2004 deloval Zavod za duševno in živčno bolne oz. t.i. norišnica. Po zaprtju zavoda in preselitvi stanovalcev in osebja ter izpraznitvi gradu, je bil kulturni spomenik ogrožen (propadanje, vandalizem).

Primer Muzeja norosti na Tratah ilustrira prizadevanja civilne družbe za varstvo in ohranitev ogroženih kulturnih spomenikov izven urbanih središč. Na Tratah gre za več kulturnih spomenikov, ki so razen enega v zasebni lasti, in so zanemarjeni, prepuščeni propadu in je veliko tveganje, da jih bomo v prihodnjem desetletju izgubili. Civilna družba se je na Tratah prvič organizirala že leta 2003, pred vstopom Slovenije v EU. Posebej pa leta 2013, ko so zasnovali izgradnjo Muzeja norosti v srednjeveškem gradu Cmurek.

Prispevek bo predstavil motive civilne družbe za ohranitev kulturne dediščine in posebej težavne dediščine gradu Cmurek ter s tem povezane aktivnosti. Na primeru gradu Cmurek bo pokazal vloge različnih akterjev pri zavzemanju za ohranitev kulturnega spomenika (civilna družba, strokovnjaki, strokovna združenja, javne službe, lokalna in državna oblast) in aktivnem iskanju rešitev. Ob tem pa bo predstavljena tudi relevantnost konvencije Faro in strokovnjakov iz mreže Faro kot podpore civilni družbi pri uresničevanju vizije za ohranitev in oživitev kulturnega spomenika, skladno z izzivi sodobne družbe.

Z ohranjanjem, raziskovanjem in predstavljanjem težavne dediščine, ki je na senzibilen in izviren način umeščena v naravno okolje, zgodovinske okoliščine in družbene razmere, je grad Cmurek zaživel kot kulturno, umetniško, skupnostno in turistično središče, ki ga vodi in razvija dediščinska skupnost.

Digitalizacija kao alat za zaštitu i prezentaciju kulturnog nasleđa: primer informacionog sistema nepokretnih kulturnih dobara u Srbiji

Ljubica Dimitrijević, dipl.
etnolog - antropolog,

konzervator - istraživač
savetnik

Republički zavod za zaštitu
spomenika kulture Beograd

E: ljubicadi@hotmail.com;
ljubica.dimitrijevic@heritage.
gov.is

Ključne reči: Informacioni
sistem nepokretnih
kulturnih dobara (IS NKD),
digitalizacija, Centralni
registar nepokretnih kulturnih
dobara, dokumentacija,
pretraživanje, nepokretna
kulturna dobra (NKD)

Digitalizacija kulturnog nasleđa sprovodi se radi efikasnije zaštite i dugoročnog očuvanja digitalnih zapisa, sa ciljem da se obezbedi široka dostupnost informacija o kulturnom nasleđu, omogući razmena podataka između ustanova zaštite, kao i da se stvori nova i dopuni postojeća dokumentacija. Ovaj proces doprinosi promociji i predstavljanju kulturnog nasleđa, povećanju broja korisnika i razvoju novih sadržaja.

Uz podršku Ministarstva kulture Republički zavod za zaštitu spomenika kulture je razvio softversko rešenje za čuvanje digitalizovanih podataka o nepokretnim kulturnim dobrima – Informacioni sistem nepokretnih kulturnih dobara (IS NKD).

IS NKD predstavlja centralizovanu digitalnu bazu podataka koja sadrži sveobuhvatnu dokumentaciju i informacije o svim vrstama nepokretnih kulturnih dobara u Republici Srbiji – spomenicima kulture, arheološkim nalazištima, znamenitim mestima i prostorno kulturno – istorijskim celinama. Sistem je uspostavljen 2018. godine, na osnovu Zakona o kulturnim dobrima Republike Srbije, Pravilnika o bližim uslovima za digitalizaciju kulturnog nasleđa i Smernica o digitalizaciji kulturnog nasleđa.

Baza je strukturirana tako da obuhvata sve relevantne podatke o nepokretnim kulturnim dobrima (NKD) – uključujući opise, pravni status, gps koordinate, foto dokumentaciju, tehničku dokumentaciju, katastarske parcele i druge digitalizovane sadržaje.

Nakon uspostavljanja sistema i sprovedene obuke, Zavodi za zaštitu spomenika kulture su započeli kontinuirani unos digitalizovane dokumentacije u IS NKD. Kontrolu i verifikaciju unetih podataka vrše administratori Republičkog zavoda. Podaci koji se unose podeljeni su u tri skupine: podaci iz Centralnog registra, podaci iz prateće dokumentacije koja se čuva uz Centralni registar i ostali podaci (koji se odnose na “život” nepokretnih kulturnih dobara).

Sistem je dostupan stručnjacima Zavoda kroz različite nivoe pristupa, a delimičan pristup je omogućen i široj javnosti čime se povećava transparentnost i dostupnost relevantnim informacijama o nepokretnim kulturnim dobrima.

Kao jedan od ključnih alata za očuvanje kulturnog nasleđa, IS NKD se kontinuirano unapređuje u skladu sa razvojem informacionih tehnologija i potrebama korisnika, doprinosi efikasnijoj prezentaciji i zaštiti nepokretnih kulturnih dobara u Srbiji.

Божидар Маслинко, дипломиран
Етнолог и Антрополог

Конзерватор,

НУ Завод за заштита на
спомениците и музеј Битола, Р.
С. Македонија

E: maslinkob@outlook.com

Клучни зборови: Епитаф,
гробништа, недвижно културно
наследство, Битола, идентитет

Епитафите од Буковски гробништа – како недвижни сведоци и носители на етно- културни идентитети

Со овој краток труд се забележуваат, односно се дава опис на самиот локалитет, како и на неколку надгробни спомен плочи и споменици – лоцирани во т.н. Буковски гробишта во Битола. Фокусот е ставен на самата гробна локација како за добро кое вреди да биде заштитено поради оскудно документираните но богати со историја и контекст слоеви, како и на врежаните натписи врз самиот камен (епитаф) кај кои се забележани грчки букви (типологија), грчки имиња (ономастика) и грчки јазик. Преку теренска документација се анализира нивното значење во целокупноста односно контекстот на географската одреденост (Буковските гробишта), нивната поставеност и теренска морфологија, како и нивниот семиотско-симболички израз на потенцијален или фактички етно-културен идентитет и меморија. Овие епитафи служат како материјален сведок за разнообразната историја на овој културен простор (ареал), како и сведок за религиските и останатите форми на идентитети, кои важеле за изразно средство на локалното население. Дополнително, преку проучување на овој локалитет се начнуваат прашања кои се поврзани со историските процеси, културните влијанија, мултикултурните и мултиетничките интеракции во даден временски и просторен амбиент. Преку ова антрополошко истражување се посочува на взаемниот однос на духовното (нематеријално) и недвижното (материјално) културно наследство но, истото тоа може да послужи за понатамошна (идна) етнологска конзервација на самата целина и дадени поединечни споменици.

Predavatelji

Ana Mlinar

konzervatorica, viša stručna savjetnica u mirovini. Radila je u Dubrovačkim muzejima i Konzervatorskom odjelu u Zagrebu Ministarstva kulture i medija RH. Bavila se dokumentiranjem, obnovom, revitalizacijom i prezentacijom etnološke baštine. Pokrenula je i sudjelovala na obnovi više od dvjesto objekata te potaknula revitalizaciju mnogih vještina i umijeća pridonoseći očuvanju nematerijalne baštine. Suautorica je nekoliko izložbi, održala je veći broj predavanja i nekoliko radionica. Objavila je više od 60 stručnih članaka i nekoliko edukativnih brošura. Sudjelovala je u organizaciji domaćih i međunarodnih simpozija, a suorganizatorica je svih 10 dosadašnjih SEK-ova. (Simpozija etnologa, konzervatora i drugih baštinskih djelatnika). Dobitnica je dviju godišnjih nagrada „Milovan Gavazzi“ Hrvatskog etnološkog društva (2006. i 2010.) te nagrade za životno djelo (2019.), međunarodne nagrade „Green Apple Awards“, nagrade Općine Popovača i Grada Otočca, zahvalnice Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije za unapređenje struke obiju država te „Nagrade Vicko Andrić“ za životno djelo na području konzervatorske struke (2015.). Godine 2023.g. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske dodijelilo je Zahvalnicu za međunarodnu suradnju, unapređenje struke i organizaciju SEK-ova.

Ana Radovanac Živanov

je istoričar umetnosti i radi kao viši konzervator-istraživač u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Beogradu u Odeljenju za istraživanje, zaštitu i dokumentaciju. Završava doktorske studije na Filozofskom fakultetu, Univerziteta u Beogradu, odsek za istoriju umetnosti, pri Seminaru za muzeologiju i heritologiju sa temom: Dom Jevrema Grujića kao prostor muzealizacije građanskog života u Beogradu. Oblasti naučnog istraživanja: istorija arhitekture u Srbiji između dva svetska rata, konzervacija, interpretacija i prezentacija kulturnog nasleđa, interpretativne metodologije i koncepti, istorija privatnog života i kolekcionarstva. Od 2023. godine je sertifikovani interpretativni planer i koordinator za Srbiju međunarodne asocijacije Interpret Europe. Autorica je mnogih stručnih i naučnih članaka, učesnik domaćih i stranih konferencija i simpozijuma, kao i član različitih međunarodnih i domaćih udruženja (ICOMOS Srbija, Interpret Europe, Društvo konzervatora Srbije).

Ana Sibinović

(Beograd 1976) osnovne akademske studije završila je na Katedri za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i stekla zvanje diplomirani etnolog/antropolog. Od 2008. godine stalno zaposlena u Zavodu za zaštitu spomenika kulture grada Beograda u sektoru za istraživanje, valorizaciju i dokumentaciju. Radi kao viši konzervator angažovana na poslovima istraživanja, proučavanja i valorizacije kulturnih dobara, rekognosciranja i drugih terenskih istraživanja arhitektonskog nasleđa narodnog graditeljstva. Uzela je učešće na međunarodnim i ostalim savetovanjima iz oblasti zaštite kulturnog nasleđa. Posebno posvećena radu na prezentaciji i popularizaciji kulturnih dobara. Tokom godina radnog iskustva bila je učesnica izložbi kao i autor većeg broja tekstova objavljenih u stručnim i naučnim publikacijama. Autor je desetogodišnjeg projekta ZZSKGB „Nasleđe za decu“ i prve digitalne aplikacije na temu kulturnog nasleđa prestonice „Beograd znam da čuvam“. Član je Društvo konzervatora Srbije i Ikomos Srbija.

dr. sci. dipl. ing. arh.
Damir Hadžić

studirao je na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, te univerzitetima u Bratislavi i Sieni. Diplomirao u Sarajevu, magistrirao na Akademija Istropolitana Nova u Bratislavi i Univerzitetu u Sieni, doktorirao na Univerzitetu u Pečuhu, Breuer Marcell škola arhitekture. Radi kao arhitekt i konsultant u privatnom, javnom i nevladinom sektoru. Objavio oko 20 radova i preko 90 projekata iz oblasti arhitekture, konzervacije, restauracije i rekonstrukcije kulturne baštine. Predavanja o teoriji i praksi zaštite kulturne baštine održana su na konferencijama i seminarima u BiH i Evropi. Jedan je od osnivača ne-vladine organizacije Grupa za naslijeđe, koja se bavi temama obnove kulturne baštine Bosne i Hercegovine. Aktivno uključen u projekte poslijeratne (1992-1995) rekonstrukcije i obnove nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine.

mag. Dušan Štepec

(1974) je magister znanosti s područja etnološkog konservatorstva. Od leta 1998 je zaposlen na novomeški območni enoti Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. V svojem spomeniškovarstvenem delu se osredotoča na celostno varstvo, ohranjanje in promocijo stavbne dediščine v vaseh, trgih in mestih. Sodeloval je v več aplikativnih raziskovalnih projektih. Je avtor dveh znanstvenih monografij Kozolec na prepihu časa (2011) in Šentviško tisočletje (2017), preko 150 strokovnih ter poljudnih člankov. Je prejemnik Steletovega priznanja, ki ga podeljuje Slovensko konservatorsko društvo za izjemne dosežke na področju konservatorstva. V letih 2010-2013 je vodil in usmerjal postavitev muzeja na prostem v Šentrupertu na Dolenjskem, ki je eden od štirih največjih tovrstnih muzejev v Sloveniji. Od vsega začetka je stalni član organizacijskega odbora mednarodnega simpozija etnologov konservatorjev, ki je bil prvič organiziran leta 2000. Od leta 2021 vodi novomeško območno enoto Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije.

Judita Podgornik Zaletelj

(1963) je po izobrazbi prof. zgodovine in sociologije. Od leta 1988 je zaposlena na novomeški enoti Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije kot konservatorica za memorialno in tehniško dediščino. Je odgovorna konservatorica za spomenike državnega pomena na Kočevskem Rogu in ostanke Auerspergove železarne na Dvoru, kjer je bila v letu 2024 zaključena celovita prenova. Sodelovala je pri pripravi številnih konservatorskih načrtov. Kot zgodovinarica večji del strokovnega dela posveča memorialni dediščini. O tem je pisala v več deset strokovnih in poljudnih prispevkih. Na področju tehniške dediščine je leta 1991 v sodelovanju s sodelavcema Dunjo Gerić in Markom Pršino izdelala topografijo kamnitih mostov na območju delovanja OE Novo mesto, v sodelovanju s Tadejem Bratetom pa leta 1998 izvedla topografijo mlinov in žag na reki Krki. Je soavtorica monografije Mostovi, ki jo je leta 2018 izdal Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije.

Eda Belingar

na takratnem ZSV Gorica v Novi Gorici se je zaposlila leta 1987. Leta 2015 je pridobila naziv konservatorska svetnica. Zadolžena je za varstvo nepremične stavbne kulturne dediščine. Poleg rednih nalog v okviru službe sodeluje pri Dnevih evropske kulturne dediščine, SEK, Sodeluje v več projektih in skrbi za popularizacijo dediščine, pripravlja razstave na temo kulturne dediščine in njene prenove, predavanja in strokovne članke. V 2001 je bila članica uredniškega odbora Solkanskega zbornika. Je slovenska koordinatorka vpisa suhozidne gradnje na UNESCO-v seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva, ki je bila leta 2018 vpisana kot Umetnost suhozidne gradnje: znanje in veščine.

Je članica strokovnega sveta Javnega zavoda, Parka Škocjanke jame, Slovenija ter delovne skupine ZORR (Zakon o ohranjanju in razvoju rokodelstva) pri Slovenskem etnografskem muzeju. Bila je članica organizacijskega odbora znanstveno-strokovne konference Suhozidna gradnja na Slovenskem med teorijo in prakso, ki ga je ob 10 obletnici organiziralo Partnerstvo kraške suhozidne gradnje. Kot odgovorna konservatorica je sodelovala pri zahtevnih obnovah kulturnih spomenikov (Muzej slovenskih filmskih igralcev v Divači, Promocijsko kongresni center Pr Nanetovh v Matavunu, Upravna enota v Postojni, Objekta 3 in 14 v Kasarni Postojna, Mitnica v Senožečah, Smrekarjeva domačija v Grobišču, Knjižnica Srečka Kosovela v Sežani,)

Estela Radonjić Živkov

je etnološkinja i antropološkinja sa višedecenijskim iskustvom u oblasti zaštite nepokretnog kulturnog nasleđa. Profesionalnu karijeru razvijala je u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture, gde je obavljala dužnosti savetnice, rukovodioca Odeljenja za istraživanje, konzervaciju i dokumentaciju, a potom i zamenice direktora. Njena stručna delatnost obuhvata istraživanje, dokumentaciju, vrednovanje i konzervaciju narodnog graditeljstva, kao i inovativne pristupe prezentaciji i digitalizaciji kulturnog nasleđa. Bila je članica više radnih grupa Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, uključujući izradu zakona o kulturnom nasleđu i digitalizaciju baštine. Autorka je i koautorka brojnih stručnih radova, izložbi i publikacija. Članica je ICOMOS-a.

mr.sc. Filip Đinđić

je zaposlen sam u Ministarstvu kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturne baštine, konzervatorski odjel u Zadru od 2004.g. Magistrirao 2009.g. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na temi „Tradicijska arhitektura i utvrđena naselja Zadarsko-biogradskog primorja“. Objavio je nekoliko znanstvenih i stručnih radova vezanih za etnološku kulturnu baštinu. Na radnom mjestu konzervatora za nepokretna i pokretna kulturna dobra obavlja stručne i upravne poslove vezane uz evidentiranje, istraživanje i dokumentiranje nepokretnih, pokretnih i nematerijalnih kulturnih dobara. Priprema prijedloge rješenja i dokumentaciju za upis kulturnih dobara u Registar kulturnih dobara RH. Obavlja stručni nadzor nad radovima na nepokretnim, pokretnim i nematerijalnim kulturnim dobrima. Član je Hrvatskog etnološkog društva. Godine 2020. Upisao je slobodni doktorski studij na Institutu za etnologiju i folkloristiku sa Etnografskim muzejom u Sofiji, Republika Bugarska, trenutno je u statusu doktoranta, odnosno PhD kandidata.

Ivana Ranković Miladinović

iplomirala je 2005. godine na Filozofskom fakultetu u Beogradu na smeru za istoriju umetnosti. Volonterski rad započinje u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture 2006. godine. Po položenom stručnom ispitu u delatnosti zaštite kulturnih dobara 2011. godine u zvanju konzervatora, zaposlena je na neodređeno u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture, na Odeljenju za istraživanje, zaštitu i dokumentaciju. Učestvovala u projektu Ljubljanski proces, bila je deo stručnog tima za obeležavanje stogodišnjice završetka Velikog rata. Rukovodila je u pripremi više Predloga odluka o utvrđivanju za nepokretna kulturna dobra, čime se i permanentno bavi. Učestvuje u više stručnih timova za nepokretna kulturna dobra od kojih se nekolicina ticala davanja mera tehničke zaštite za Potrebe izrade detaljnih urbanističkih planova i prostornih planova posebnih područja. U okviru redovnog angažmana u Zavodu bavi se i edukativnim radom na temu nepokretnog kulturnog nasleđa koje je tematski prilagođeno deci, srednjoškolcima i nastavnicima. S tim u vezi, od 2017. godine do danas u realizatorskom je timu za akreditovane seminare od strane ZUOV-a, namenjene nastavnicima osnovnih i srednjih škola. Pored edukativnog rada u Zavodu, učestvuje u promovisanju nepokretnog kulturnog nasleđa

kroz programe – Noć muzeja i Dani evropske baštine. Član je autorskog tima izložbe Kuća porodice Minh, vek kasnije (2022.) i niza pratećih aktivnosti pomenute izložbe. Objavila je autorski članak u časopisu Saopštenja – Vila u Lamartinovoj 47 u Beogradu, koautorski članak u časopisu Saopštenja sa dr Nenadom Lajbenšpergerom – Groblja, grobovi i kosturnice srpskih vojnika i civila iz Prvog svetskog rata u Austriji, autor je nekolicine prikaza objavljenih u Saopštenjima (B. Cvetković: Trsatski relikvijar; B. Vranešević: Izborna jevanđelje velikog vojvode Nikole Stanjevića; B. Todić: Srpski slikari od HIV do XV2I veka, knj.1-2).

Jelena Munjić

je diplomirani etnolog-antropolog, konzervator savetnik u Zavodu za zaštitu spomenika kulture Kragujevac. Tokom svog dugogodišnjeg rada učestvovala je u izradi i realizaciji brojnih konzervatorsko – restauratorskih projekata na spomenicima narodnog graditeljstva, kao što su: Sobrašice u Lužnicama, Crkva brvnara u Darosavi, Kuća Svetozara Markovića u Kragujevcu, Kuća Petra Tucakovića u Čestinu, Vodenica u Grošnici, Konak Milutina Georgijevića u Goroviču, Crkva brvnara u Rači. Pored toga, učestvovala je i u realizaciji međunarodnih projekata. Rukovodilac je izrade dokumenata prema IRPP/SAAH metodologiji za Crkvu brvnaru u Darosavi, u okviru programa Rehabilitacija našeg zajedničkog nasleđa-Ljubljanski proces 2. Publikuje radove i organizuje izložbe na temu narodnog graditeljstva. Autor je publikacije „Vodenice Šumadije“. Član je stručnog tima koji je 2019. godine dobio specijalno priznanje Europe Nostre iz oblasti konzervacije za realizaciju projekta konzervatorsko-restauratorskih radova na Crkvi brvnari SV. Petra i Pavla u Darosavi. Član je Nacionalnog komiteta Icomos i Društva konzervatora Srbije.

doc. dr. Jerneja Ferlež

je predavateljica predmetov Kultura stavbarstva in bivanja, Etnološko konservatorstvo in Sodobno konservatorstvo na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani ter avtorica več monografij in člankov s področja bivalne kulture in urbane etnologije, denimo knjig Mariborska dvorišča (2004), Stanovati v Mariboru (2009) in več člankov o prepletenosti vplivov med zgradami in ljudmi. Pogosto razslikovalno vstopa v daljše interakcije s skupnostmi, ki jih raziskuje.

mag. Karolina Lukač

rođena je 1980. godine u Zagrebu. Dvopredmetni studij Etnologije i kulturne antropologije i Antropologije završila je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Po završetku studija zapošljava se u Muzeju Brodskog Posavlja. Stručno muzejsko zvanje kustosice stekla je 2011. godine, a zvanje više kustosice 2017. godine.

Sudjelovala je i izlagala na više znanstvenih i stručnih skupova promičući tako djelovanje Muzeja i važnost kulturne baštine brodskog Posavlja. Autorica je članaka u nekoliko znanstvenih i stručnih publikacija te stručnih priloga u drugim publikacijama. Autorica je pet samostalnih izložbi i popratnih kataloga (Bijelo i zeleno. Magijski elementi običaja, vjerovanja i narodne medicine; Vezena ponjava; Marljiv kao pčela, sladak kao med; Uspomene na djetinjstvo; Čarape), tri koautorske izložbe (Ostavljamo svoja dobra. Priče o predmetima Naših starih; Put u vječni dom. Predodžbe Naših starih o smrti i zagrobnom životu i Etno zbirka župnika Mate Kneževića). Suautorica je teksta u pet kataloga (Zlatare brodskog Posavlja/Goldhauben in Brod Posawina; Sakupljamo zajedno. Prinove 2006.-2010. i Sakupljamo zajedno. Prinove 2011.-2015., Sakupljamo zajedno. Prinove 2016.-2020. te Arma Christi ili svatko svoj križ nosi). Bila je suradnica na nizu izložabi i projekata, kao i suvoditeljica projekata Nešto staro, nešto novo – novi pristupi učenju u muzeju,

Erasmus+ projekt obrazovanja odraslih te Život uz rijeku i s rijekom: uspomene, sjećanja i razmišljanja o rijeci Savi u suradnji s Odsjekom za moderne jezike i kulture Sveučilišta u Glasgowu.

Od samog zaposlenja vodila je edukativne programe Muzeja sa različitim dobnim skupinama, u samome Muzeju Brodskog Posavlja i izvan njega. Djeluje u uredništvu časopisa Glasnik slavonskim muzeja. Djeluje u Stručnom vijeću od 2011. godine. Članica je Muzejske Udruge istočne Hrvatske i Sekcije etnologa Muzejske udruge istočne Hrvatske.

dr. Leda Šiling

je diplomirala na Filozofskom fakultetu „Etves Lorand“ u Budimšesti na odseku za etnologiju i antropologiju. Doktorske studije završila na istom fakultetu u Istorijjskoj doktorskoj školi u Budaipmešti sa temom: Vašari i vašarišta u Vojvodini. Zaposlena u Zavodu za zaštitu spomenika kulture u Subotici od 2010. godine.

Dopisni član je Mađarske akademije nauka, Mađarskog etnološkog društva, Mađarskog etnološkog društva „Kiš Lajoš“. Publikacije objavljuje u domaćim i inostranim časopisima sa temama narodnog graditeljstva, narodne medicine, narodnih običaja i verovanja. Urednik je više izdanja.

Objavljene samostalne knjige: Pijace, vašari ljudi 2016 godine i Vašari i vašardžije u Vojvodini 2020 godine, Spomenici narodne arhitekture na Kelebiji 2020 godine

Adel Grbić Ludaši

je diplomirala na Univerzitetu u Novom Sadu, Fakultetu tehničkih nauka, na odseku arhitekture.

Zaposlena u Međuopštinskom Zavodu za zaštitu spomenika kulture u Subotici od januara 2021. godine.

Konzervatorsko zvanje postigla u martu 2021. godine sa temom Revitalizacija, rekonstrukcija, restauracija i dogradnja kuće na Trgu Sinagoge br. 3.

Bavi se temama: železničkog nasleđa, građanske i narodne arhitekture.

Član je od Rotary Cluba Subotica od 2012. godine, a u 2023/2024 godini predsednik Rotary Cluba Subotica.

Ljubica Dimitrijević

nakon završetka Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i sticanja stručnog zvanja diplomirani etnolog–antropolog, od 2003. godine radno angažovana je u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture. Učestvovala u etnološkim i antropološkim istraživanjima, rekognosciranju, vrednovanju, prikupljanju i analizi etnografske građe u okviru više projekata. Uključena u izradi brojnih studija za zaštitu nepokretnog kulturnog nasleđa, kao i na projektima istraživanja, konzervacije, restauracije, revitalizacije i prezentacije nepokretnih kulturnih dobara od izuzetnog značaja. Kao konzervator–istraživač angažovana na poslovima koji obuhvataju: istraživanje, proučavanje i valorizaciju kulturnih dobara; izradu predloga odluka o utvrđivanju nepokretnih kulturnih dobara; učešće u izradi elaborata; prezentaciju kulturnog nasleđa. Angažovana na poslovima digitalizacije dokumentacije Centralnog registra Republičkog zavoda i administriranju softverskog rešenja za Informacioni sistem nepokretnih kulturnih dobara (IS NKD). Učestvovala na brojnim domaćim i međunarodnim stručnim i naučnim skupovima, radionicama, seminarima, simpozijumima i konferencijama. Autor i koautor je više stručnih/naučnih radova i knjiga na teme narodnog graditeljstva, kulturnih mesta, antropoloških i etnoloških istraživanja, kao i zaštite i prezentacije kulturnog nasleđa.

Tokom 2024. godine obavljala poslove na poziciji rukovodioca Odeljenja za istraživanje, zaštitu i dokumentaciju Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture.

mag. Andrea Manzoni

je diplomirala etnologiju i kulturnu antropologiju te povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Stručnu karijeru započela je kao kustos u Etnografskom odjelu Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci, a od 2017. godine radi kao konzervator u Konzervatorskom odjelu u Rijeci, Ministarstva kulture i medija. Sudjelovala je u nekoliko multidisciplinarnih projekata, brojnim stručnim i znanstvenim skupovima te održala predavanja i radionice za studente i građanstvo. Autorica je više stručnih tekstova u časopisima, monografiji te publikaciji istraživanja u kojoj je djelovala i kao dio uredništva. Objavila je priručnik za obnovu i očuvanje tradicijske graditeljske baštine naselja Kotor. Članica je Hrvatskog etnološkog društva te Upravnog odbora KUD-a Pumat.

Tea Rosić

je od 2009. zaposlena u Muzeju Grada Crikvenice kao kustos arheolog i povjesničar umjetnosti. Autorica i koautorica je preko 20 muzejskih izložbi te urednica i autorica kataloga istih. Kustos je devet muzejskih zbirki, vodi sekundarnu dokumentaciju i muzejsku knjižnicu. Bila je voditeljica više arheoloških istraživanja i nadzora. Radila je na dokumentaciji pokretne i nepokretne kulturne baštine. Organizirala je brojna muzejska događaja, održala predavanja, radionice, vodstva za građanstvo. Glavna je urednica časopisa Vinodolski zbornik. Autorica je više stručnih tekstova u časopisima i monografijama. Članica je Hrvatskog muzejskog društva, ICOM-a i Udruženja pomorskih muzeja Mediterana.

Marija Dragišić

je završila Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu na Odeljenju za etnologiju i antropologiju. Radi kao konzervator-istraživač, u zvanju savetnika u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Beogradu. Profesionalno je orjentisana na očuvanje narodnog graditeljstva, sa posebnim interesovanjem za tradicionalne graditeljske zanate. Osmišljava i organizuje edukativne programe za decu i nastavnike i smatra da je, uz dobru saradnju sa lokalnim stanovništvom, to jedini put ka održivom očuvanju nasleđa. U poslednje vreme intenzivnije se bavi se odnosom klimatskih promena i nasleđa, kao i interpretacijom baštine. Autor je više objavljenih radova u domaćim i stranim časopisima i jednog dokumentarnog filma, koautor i saradnik na nekoliko izložbi i povremeno učesnik na stručnim konferencijama u zemlji i inostranstvu. Član je NK ICOMOS Srbija i Interpret Europe.

Milica Tomić

zaposlena je u Zavodu za zaštitu spomenika kulture Kragujevac od 2011. godine. Zvanje višeg konzervatora- istraživača stekla je 2022. godine. Pored obavljanja redovnih poslova na zaštiti nepokretnog kulturnog nasleđa, učestvovala je u izradi brojnih planskih dokumenata i studija zaštite, a neke od njih su: Prostorni plan opštine Rača, Prostorni plan opštine Lapovo, Prostorni plan opštine Batočina i Prostorni plan opštine Aranđelovac. Pripremila je Predlog za utvrđivanje kuće Marka Stanojevića u selu Leskovac. Autor je nekoliko radova, samostalne publikacije „Crkve narodnog stvaralaštva“ i jedan od autora publikacije „Krajputaši Šumadije“. Recenzent je publikacije „Levački zvuci“ 2024. godine u izdanju Ustanove kulture Koraci iz Kragujevca. U svom decenijskom radu autor je dve izložbe. Poslednjih godina obavlja poslove vezane za unos podataka u Informacioni sistem nepokretnih kulturnih dobara. Bila je učesnik X SEK-a 2023. godine. Član je Društva konzervatora Srbije. Aktivni je član Nacionalnog komiteta ICOMOS Srbija i osim učešća na brojnim manifestacijama istog bila je koorganizator obeležavanja Međunarodnog dana spomenika i spomeničkih

celina 2024. godine na temu Venecijanska povelja kroz objektiv mladih profesionalaca. Više puta je bila učesnik Evropske Noći istraživača.

Gabriela Lozano Vranić

je dipl. ing. biotehnologije. Odrasla je u Limi, u multikulturnoj obitelji, što je od ranog djetinjstva oblikovalo njen pogled na svijet. Nakon studija u Švicarskoj stekla je iskustvo u farmaceutskoj industriji, s naglaskom na osiguranje i kontrolu kvalitete te registraciju lijekova.

U Hrvatskoj živi od 2016. godine i bavi se temama održivosti, gradnje prirodnim materijalima, permakulture, zdravlja, kulture i puno više. Trenutno pohađa edukaciju o biologiji gradnje (IBN) i radim u području digitalnog zdravstva.

Izgradnjom Razvojnog centra „Mokoš“ želi pridonijeti razvoju zajednice i promicati održiv, pravedan način života u svojoj novoj domovini.

Mirela Ravas

je diplomiran etnolog i antropolog. Nakon završetka gimnazije, diplomirala je etnologiju i antropologiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu. U Konzervatorskom odjelu Ministarstva kulture i medija u Osijeku radi od 2009. godine na zaštiti etnografske, tehničke, memorijalne, materijalne i nematerijalne kulturne baštine. Tijekom godina stekla je bogato iskustvo u proučavanju, prezentiranju i pokušajima očuvanja kulturne baštine. Tijekom školovanja i danas u poslu koji radi najviše je interesiraju tradicijski obrti i graditeljstvo te šaroliki uzorci koji su nastali preplitanjem različitih kultura, a koji su vidljivi u uzorcima tkanja i vezu, uređenju stambenih prostora i okućnica, te u narodnoj religiji i legendama i bajkama.

Jasna Zmaić

dipl. ing. arhitekture. Nakon završene Škole za primijenjenu umjetnost diplomirala je na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Školovanje je nastavila brojnim tečajevima i radionicama vezanim uz tradicijsko graditeljstvo te zaštitu i očuvanje kulturne baštine, od čega je posebno interesira gradnja zemljom. Projekt Ekonomsko osnaživanje sela Lovčić koji je pokrenula 2013. godine se i dalje razvija. Izradila je brojne konzervatorske elaborate i konzervatorske podloge te projekte obnove. Autorica je projekta stalnog postava Interpretacijskog centra pomorstva i ribarstva „Dežderatovica“ u Novigradu. Vlasnica je firme za projektiranje i savjetovanje Tu i sad d.o.o.

mag. Nataša Ūlen

je diplomirala na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani leta 2007, kjer je leta 2009 pridobila tudi naziv magistrica inženirka arhitekture. Je pooblašćena arhitektka in pooblašćena izdelovalka občinskih prostorskih načrtov. Njeno strokovno in raziskovalno delo zajema sodelovanje pri prenovah objektov in raziskovanje stavbne dedišćine na zahodnem delu Gorenjske. Aktivna je tudi na področju oblikovanja razstav, interpretacije ter popularizacije dedišćine, je soavtorica več strokovnih monografij o poućevanju ter soavtorica monografije o rezidenćnih objektih nekdanje Jugoslavije, natanćneje družine Karađorđevićev na Gorenjskem. Ukvarja se tudi s poućevanjem kulturne dedišćine tako na pedagoškem, kakor tudi andragoškem področju.

Nenad Karamijalković

rođen je 1979. u Kragujevcu (Srbija). Baveći se naukom i kulturom stekao je akademsko zvanje diplomiranog etnologa-antropologa, kao i stručna zvanja arhiviste, konzervatora i kustosa, i jedina je osoba u Srbiji koja ima tri zvanja iz oblasti zaštite kulturnih dobara. Predsednik je Udruženja srpsko-ćeškog prijateljstva „Ćesi Šumadije“, kao i ćlan Međunarodnog saveta za spomenike i spomenićke celine (ICOMOS), Međunarodnog saveta Muzeja (ICOM), Međunarodnog komiteta za muzeje i etnografske zbirke (ICME), Etnološko-antropološkog društva Srbije, Društva konzervatora Srbije,

Društva istoričara Šumadije, naučni saradnik Matice srpske itd. Autor je brojnih monografija, dokumentarnih izložbi i stručnih članaka. Dobitnik je najviše nagrade Grada Kragujevca (Đurđevdanske nagrade) iz oblasti nauke, za svoju monografiju *Staro vojničko groblje u kragujevačkim Šumaricama* (2022). Trenutno radi kao pomoćnik direktora Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Kragujevcu.

dr. doc. Neža Čebrić Lipovec

je strokovnjakinja za dedišćinske studije. Strokovno pot je začela na mednarodnem centru za konservatorstvo RLICC (Leuven, Belgija), kjer je raziskovala preventivno ohranjanje stavbne dedišćine, sodelovala pri ustanovitvi UNESCO katedre PRECOMOS ter v več mednarodnih projektih (Etiopija, 2006; Egipt, 2007; Indija, 2008). Od 2009 je zaposlena na Oddelku in Inštitutu za arheologijo in dedišćino Fakultete za humanistične studije Univerze na Primorskem kot raziskovalka in docentka za področje dedišćine. Ukvarja se s kritičnimi dedišćinskimi študiji in participativnimi metodami v ohranjanju. Sodelovala je v več mednarodnih projektih in nacionalnih raziskovalnih projektih. Je aktivna članica nacionalnega raziskovalnega projekta HEI-TRANSFORM – Dedišćina za vključujočo trajnostno preobrazbo. Na UP FHŠ poučuje predmete o teoriji dedišćine, konservatorstvu in upravljanju dedišćine. Je članica Sveta Zavoda za varstvo kulturne dedišćine Slovenije, članica izvršnega odbora združenja ICOMOS Slovenija, soustanoviteljica Unescove katedre za interpretacijo in izobraževanje za krepitev celostnih pristopov k dedišćini na UP ter članica upravnega odbora pionirskega vozlišča Nove evropske akademije Bauhaus za trajnostna grajena okolja z obnovljivimi materiali (vozlišče NEBAP).

Predrag Vukašinić

rođen 1979. godine u Prištini, studirao na Pravnom fakultetu u Beogradu i Kragujevcu gde je stekao zvanje master pravnik. Od marta.2012.godine do danas zaposlen u Zavodu za zaštitu spomenika kulture Kragujevac, trenutno na funkciji direktora Zavoda. Pre toga bio na poslovima pravne zaštite nepokretnog kulturnog nasleđa. Osnivač i predsednik Udruženja srpsko-izraelskog prijateljstva "Ahava", osnivač i predsednik Foruma za regionalno razumevanje i saradnju "Fozarris", član Upravnog odbora "Narodnog muzeja Šumadije", posrednik – medijator u mirnom rešavanju sporova ovlašćen od strane Ministarstva pravde Republike Srbije, član Društva konzervatora Srbije, član Međunarodnog saveta za spomenike i spomeničke celine ICOMOS, član Međunarodnog saveta Muzeja ICOM.

Jedan od autora rada "Problem uništavanja arheoloških nalazišta i pokretnog arheološkog materijala prilikom nelegalnih iskopavanja", Glasnik Srpskog arheološkog društva 30, Beograd 2015, 263-272, i autor mnogobrojnih radova, dokumentarnih izložbi sa temom kulturnog nasleđa.

dr. Rajko Muršič

je redni profesor na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Poučuje Zgodovino slovenske etnologije in kulturne antropologije, Temeljne antropološke koncepte, Sorodstvo in družbeno strukturo ter Epistemologijo vsakdanjega življenja in Nove raziskovalne pristope. Raziskovalna zanimanja obsegajo med drugim raziskovalno metodologijo, antropološko teorijo, zgodovino antropoloških raziskovanj, teorijo in filozofijo znanosti, epistemologijo, antropologijo popularne glasbe in mladinskih kultur, urbano antropologijo, teorijo kulture, čutno antropologijo, digitalno kulturo in algoritme, antropologijo prostora, raziskave dedišćine ...

Sodeluje v temeljnem raziskovalnem projektu Izolirani ljudje in skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem (2022-2025) ter v dveh mednarodnih projektih.

Chanse: Preoblikovanje javnih vrednot v algoritmični prihodnosti z Univerzo v Helsinkih in Digitalna estetizacija krhkih okolij in v njih na Univerzi v Ljubljani (2022-2025).

Zadnja monografija: Muršič, Rajko, Sandi Abram in Blaž Bajič, ur., 2022, Občutenje mest: Antropologija, umetnost in čutne transformacije. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani

Sanja Acalija

muzejska savjetnica zaposlena je u Muzeju grada Kaštela (ex Zavičajni muzej Kaštela) od njegovog osnutka 1989. godine kao kustos i voditelj kulturno-povijesnih zbirki. Uz osnovnu muzeološku djelatnost koja se odnosi na obradu, zaštitu i prezentaciju muzejske građe kontinuirano obavlja i poslove na zaštiti i prezentaciji sakralnog blaga kaštelanskih župa. Autorica je Stalnog postava Riznice ŽC u Kaštel Štafiliću, koautor Stalnog postava Muzeja grada Kaštela iz 2008. godine i novog, još nerealiziranog Stalnog postava MGK. Autorica je više izložbi vezanih uz kulturnu povijest Grada Kaštela, povijest turizma, školstva, godišnjih običaja. U novije vrijeme predmet njenog interesa je odjeća pa radi niz izložbi posvećenih odijevanju stanovnika splitsko-trogirskog bazena. Za izložbu „Povismo i sukno – kaštelansko tradicijsko ruho“ 2015. godine je dobila godišnju nagradu Hrvatskog muzejskog društva u kategoriji istraživački rad koji je rezultirao izložbom. Trenutno istražuje i organizira radionice posvećene izradi povijesnog tekstila.

Iva Prolić

diplomirala je povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2023. godine zaposlena kao kustosica u muzeju, gdje se bavi istraživanjem, očuvanjem i interpretacijom kulturne baštine. Poseban interes pokazuje za muzejske edukacijske programe i rad s publikom. Uključila se u projekt „Dubrovački šudar/Dumanjski ubručić“ i aktivno sudjelovala na radionicama ručnog tkanja i realizaciji svilom otkane marame.

dr. sc. Sanja Lončar

je izvanredna profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Područja njenih profesionalnih i znanstvenih interesa obuhvaćaju interdisciplinarna istraživanja izgrađenog i prirodnog okoliša, zaštitu i očuvanje kulturne baštine te regeneraciju i održivost u urbanom i ruralnom kontekstu. Uz akademski rad, surađuje s organizacijama civilnog društva i lokalnim zajednicama na primijenjenim istraživanjima i inicijativama u području baštine. Aktivna je članica Društva Terra banalis i Hrvatske sekcije ECOVAST-a – Europskog vijeća za sela i male gradove, gdje doprinosi multi- i interdisciplinarnim i participativnim pristupima očuvanju prostorne i graditeljske baštine i regionalnom razvoju.

dr. sc. Petra Kelemen

je izvanredna profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Surađivala je na petnaestak domaćih i međunarodnih znanstvenih projekata. Objavila je suautorsku znanstvenu knjigu, suautorsku znanstveno-popularnu publikaciju te tridesetak znanstvenih i stručnih radova u znanstvenim časopisima i zbornicima. Dobitnica je nagrada i priznanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (2005., 2013. i 2015. godine) i Hrvatskog etnološkog društva (2015., 2019. i 2020. godine). U središtu njezina znanstvenog interesa i predavačkog rada su: antropologija turizma, festivali i druga javna događanja, kulturne politike, konstrukcija baštine i nematerijalna kulturna baština.

Saša Roškar

je univerzitetna diplomirana etnologinja in kulturna antropologinja zaposlena kot konservatorska svetovalka na Zavodu za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Kranj, kjer pokriva predvsem gorenjsko podeželje, gorski svet in gorenjska fužinarska območja. Pri svojem delu sodeluje z muzejskimi institucijami, lokalnimi turističnimi organizacijami, Javnim zavodom Triglavski narodni park in različnimi izobraževalnimi institucijami. Posebno pozornost namenja sodelovanju z lastniki kulturne dediščine in sicer z neposrednim sodelovanjem ter s projektnim delom, delavnicami, predavanji, razstavami ter pripravo priročnikov namenjenih najširši javnosti. Meni namreč, da nepremične kulturne dediščine ne morejo ohranjati institucije, ampak le njeni lastniki v partnerskem sodelovanju s pristojnimi institucijami in širšo skupnostjo.

Sonja Bezjak

je doktorica sociologije, zaposlena v Arhivu družboslovnih podatkov na Fakulteti za družbene vede. V domačem kraju, na Tratah v Slovenskih goricah, je spodbudila ustanovitev Muzeja norosti, ki ga od leta 2014 vodi kot prostovoljka. Še posebej ponosna je, da je dediščinski skupnosti, povezani z gradom Cmurek, uspelo nekdanji prostor bolečine in sramu preobraziti v skupnostni prostor srečevanja, raziskovanja, predstavljanja in vključevanja, ter za promocijo človekovih pravic in demokratičnih vrednot. Ob tem je grad Cmurek znova pridobil vrednost kulturnega spomenika.

Suzana Vešligaj

(1966), je univerzitetna diplomirana etnologinja in profesorica francoščine, zaposlena kot konservatorska svetovalka na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Maribor. Kot etnologinja skrbi za varovanje stavbne dediščine na podeželju v 50 občinah severovzhodne Slovenije. Vodila je celo vrsto uspešno zaključenih projektov v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije (2007 – 2013), za kar je skupaj z ostalimi kolegi v okviru delovne skupine etnologov konservatorjev ZVKDS prejela Steletovo priznanje za leto 2013. Bila je tudi članica uredniškega odbora Varstva Spomenikov, publikacije Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Od leta 2007 – 2009 je bila tajnica Slovenskega konservatorskega društva. Dve desetletji skrbi za popularizacijo kulturne dediščine kot članica komisije za etnologijo na regionalni in državni ravni pri projektu »Znanost mladini« pod okriljem Zveze za tehnično kulturo Slovenije«. Aktivno je sodelovala na različnih strokovnih posvetih. Od leta 2022 je tudi članica strokovne komisije za nepremično kulturno dediščino na Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije. Pri svojem delu nenehno poudarja nujnost sodelovanja med stroko in uporabniki kulturne dediščine, saj sta medsebojna podpora in skupna odgovornost do dediščine, odgovornost do sebe in do skupnosti.

д-р Викторија Момева
Алтипармаковска

етнолог конзерватор советник во НУ Завод за заштита на спомениците на културата и музеј Битола.

Дипломирала на Катедрата за етнологија и антропологија на Филозофски факултет во Белград 1984 год.. Магистрирала на Катедрата за заштита ревитализација и проучување на културно-историското наследство при Архитектонски факултет при БУ. Докторски студии завршила на Институтот за етнологија и фолклор, БАН-Софија, Бугарија. Виш научен соработник (вонреден професор) на Институтот за фолклор при УКИМ- Скопје.

Професионално искуство во научно-истражувачки и конзерваторски проекти, промоција и популаризација на традиционалната архитектура во градот и селата на Битолскиот регион. Автор на изложби, раководител на проекти за рекогносцирање, валоризирање, ревалоризирање и документирање на поединечни објекти и споменички целини. Учество и организација

на симпозиуми, научни konferenции и собири со објавени стручни и научни трудови во домашни и меѓународни публикации.

izr. prof.dr.sc.Vito Hazler

rojen leta 1952 v Mariboru. Otroštvo je preživel v Taboru in na Gomilskem. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je študiral etnologijo in umetnostno zgodovino. Diplomiral je leta 1979 z diplomskim delom o načinu življenja prebivalcev zaselka Hrastje v Latkovi vasi, doktoriral pa leta 1998 s tezo Zgodovinski razvoj, analiza in model etnološkega konservatorstva na Slovenskem.

Po diplomu se je leta 1979 zaposlil na Zavodu za spomeniško varstvo Celje, leta 1995 pa je službeno pot nadaljeval na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Naziv docenta je dobil leta 1999, naziv izrednega profesorja pa leta 2005. Predaval je več predmetov, med drugim Etnološko konservatorstvo, Sodobno konservatorstvo, Razvoj podeželja ter Kulturo bivanja in stavbarstva in druge. Pri predmetih Etnološko konservatorstvo in Kultura bivanja in stavbarstva je vodil tudi seminar in terenske vaje. Je član Združenja za ohranjanje spomenikov in spomeniških območij ICOMOS Slovenija, The International Organization of Folk Art, Slovenskega etnološkega društva, Slovenskega arheološkega društva in Društva lesarjev Slovenije. Sodeluje pri obnovi številnih kulturnih spomenikov, zlasti stanovanjskih hiš, delavskih kolonij, gospodarskih poslopij, kozolcev, mlinov in žag ter pri izgradnji muzejev na prostem, npr. v Rogatcu in Šentrupertu na Dolenjskem ter pri urejanju muzejskih zbirk v Sloveniji in na avstrijskem Koroškem (Kostanje). Po letu 2016 je objavil več del o pokritih sprehajališčih, wandelbahn-ih, v evropskih termalnih zdraviliščih, kot odziv na nesmiselno podrtje znamenitega wandelbahn-a v Rogaški Slatini, dva članka in knjigo o memorialni dediščini prve svetovne vojne (Dediščina spomenikov prve svetovne vojne, Vojaška pokopališča, kapelice, spomeniki in spominska znamenja Ljubljana, 2023). Že vrsto let se ukvarja z dediščino vodnih in termalnih izvirov, vodnjakov in okrasnih litoželeznih vodnjakov (fontan, pitnikov) v Sloveniji in po svetu.

Leta 2008 je prejel Murkovo nagrado za izjemne dosežke na področju etnološkega konservatorstva v Sloveniji, leta 2015 pa priznanje Filozofske fakultete v Ljubljani za življenjsko delo.

Етнолог и конзерватор во подем со завршени студии во сферата на Етнологијата и Антропологијата. Во моментот запишан на магистерски студии по Етнологија и антропологија – Заштита и менаџмент на културното наследство при Институтот за Етнологија и Антропологија – Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, врз основа на завршени додипломски студии по Етнологија и антропологија. Моето академско истражувачки фокус е насочен кон политика за заштита на културното наследство, традиционалната архитектура и занаети, како и етичките димензии на конзерваторската практика. Особено ме интересира како заедниците и нивните перспективи придонесуваат во одржливи стратегии за зачувување на културното наследство.

Образование

Магистерски студии по [Етнологија и антропологија] – [Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје], предвидено: [2026]

Додипломски студии по [Етнологија и антропологија] – [Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје], [2022]

Академско искуство

Додипломско истражување на тема [Златарскиот занает во Битола], со акцент на [документација на занаетчиите, со цел понатамошна заштита].

Учесник на:

„Meet, See, Do 2024“, меѓународна музејска конференција, Тиват, Црна Гора, 2024

„Јавни односи и промоција на музејската работа“ (2022) – EduCon

„Херитолошки технологии“ (2022) – EduCon

„Интерпретација на културното наследство и музеите“ (2022) – EduCon

„Музеите според јавноста“ (2022) – EduCon

Работилница од интердисциплинарните хуманистички области, Стоби, Северна Македонија, 2019

Професионално искуство

[Завод за заштита на споменици и Музеј, Битола, Северна Македонија], [јуни 2025 – денес]

Поддршка во истражувачки и документациски активности во рамки на конзерваторски проекти.

Истражувачки интереси

Традиционална архитектура | Традиционални занаети | Етнографски колекции | Етика во конзервацијата | Политики за зачувување на културното наследство | Управување со културно наследство | Вклученост на општеството во процесот на заштита

Zavod za varstvo
kulture dediščine Slovenije
Služba za kulturno dediščino
Območna enota Maribor

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Republika
Hrvatska
Ministrstvo
kulture
i medija
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

Mestna občina
Maribor
Univerzitetno
mesto

